

Internasjonal Kvinneliga
for Fred og Frihet
Grunnlagt i Haag 1915

fred og frihet

Sept. 2003

Nr. 3/64. årgang

AV INNHOLDET: Medlemsbladet: På sykkel mot stjernene, EU som motmakt, Sidsels plukk og bokanmeldelse. **Temahefte om S - 1325:** Innledning fra IKFF. Innlegg av Krishna AhoojaPatel (WILPF), Ingrid Eide (FN-Sambandet), Mariann Nordstrøm (Aftenposten), statssekretær Vidar Helgesen, Sidsel Wold (NRK); Kari Karame (NUPI), Torild Skard; Rapport fra Sandnes og Stavanger IKFF; Ellen Elster, Patricia Kaatee (Amnesty International, Norge). Gjennomføring av S - 1325 - hvordan?

fred og frihet

Utgiver: Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo
Norsk seksjon av :
Women's International League for Peace and Freedom (WILPF)
Trykkeri og sats: Tøyen trykk A/S, Oslo

Leder av Ellen Elster

Har vi alternativer til FNs militære operasjoner?

"Oppfordrer sterkt generalsekretæren å utvide kvinners oppgaver og medvirkning innen FN-baserte feltoperasjoner, særlig blant militære observatører, sivilt politi og menneskerettighets- og humanitært personell."

Slik lyder punkt 4 i FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325. For å finne ut hva dette betyr, må vi se på dagens praksis. FN-styrker til operasjoner rekrutteres fra landenes militære styrker. Om kvinner i større grad skal rekrutteres til FN-operasjoner, innebærer det at kvinner må utgjøre en langt større andel av nasjonenes militære styrker enn det de gjør i dag. Det vil ikke nødvendigvis bety militær verneplikt, det vil være avhengig av hva slags system en har i de enkelte landene.

I Norge kan det bety militær verneplikt for kvinner. Fortsatt er det slik at Norge bygger på en vernepliktsstyrke. Riktignok bygges det opp i stadig større grad en profesjonell hær parallelt med vernepliktshæren. Kvinner har i dag anledning til å utføre verneplikt og gjøre militær karriere på frivillig basis. Antallet kvinner som gjør dette er sørgelig lite sett fra de militære myndighetenes og likestillingsfanatikernes ståsted, og i forhold til de målsettingene som er satt. Ikke til å undres over at debatten om verneplikt for kvinner er dukket opp igjen.

Er dette veien å gå for å få flere kvinner inn i FN-styrkene? Hvorfor må disse styrkene være basert på det militære? Oppgavene som skal gjennomføres er vel så mye humanitære og fredsbyggende. Begrunnelsen for at kvinner skal med er påstanden om at kvinners nærvær innebærer endret atferd blant menn. Kvinner er mer sensitive overfor lokalsamfunnet og bidrar til at lokale kvinner kan åpne seg i forhold til krigsovergrep og alvorlige hendinger. Med andre ord: menn og kvinner kommer med ulike tilnærminger og perspektiv som en kan dra nytte av under slike intervensjoner. Vi kan ikke riktig forstå at det er nødvendig med militær bakgrunn for å fylle en slik rolle. Da trengs det en annen kompetanse.

Hva skal være IKFF-politikk på området? IKFF

går imot kvinners deltakelse i det militære. Hva med menns deltakelse? Er argumentet om at kvinner føder barn godt nok? Hva mener IKFF om det militære generelt? Hvilke alternativer har vi når det gjelder forsvar? IKFF går imot krig som løsning på konflikt og undertrykkelse. Går vi imot alle former for krig? Hva med for eksempel "rettferdige kriger"? Gir resolusjon 1325 rom for å finne alternativer?

IKFF arbeider for å styrke FN. Samtidig har IKFF gitt uttrykk for skepsis når det gjelder å basere FN-operasjoner på militære styrker. Men i en uoversiktlig og urolig etterkrigssituasjon finnes det alternativer til væpnede styrker? Hvordan kan FN spille en aktiv rolle og komme på banen igjen som en fredsbyggende organisasjon og ikke minst være en pådriver i konfliktløsning lokalt?

I dette nummeret av *fred og frihet* følger et eget særtrykk om FN resolusjonen 1325 og vi presenterer ulike sider ved den. Flere problemstillinger reiser seg og som IKFF trenger å gå i dybden på. Hva er IKFFs politikk på området? Spørsmålene i denne lederen er ment å provosere fram en diskusjon om FNs militære sider og de konsekvensene det kan få for kvinner. Vi håper at leserne tar spørsmålene på alvor og diskuterer seg imellom, og gjerne meddeler andre lesere gjennom *fred og frihet* synspunkter på dette.

Dette nummeret av *fred og frihet* er litt spesielt. Som dere ser er de midterste 24 sidene et eget hefte, og det vil bli trykt opp en del eksemplarer av dette som skal være til utdeling på møter og lignende. Denne delen handler spesielt om Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325 om Kvinner, fred og sikkerhet, og om hva IKFF har gjort for å studere den og gjøre den kjent.

Den er også litt spesiell i sidenummereringen, for vi kunne ikke gi den fortløpende sidenummer når deler av den skulle trykkes for seg. Alle som vil ha noen eksemplarer av dette heftet ber vi om å ta kontakt med kontoret. red.

Deadline for nr. 4 : 20.10.03

På sykkel mot stjernene?

Av Reidun Astrid Nydal

For ei tid siden hadde jeg besøk av Tore Nærland, den 95 % blinde fredsaktivisten fra Jæren. Jeg hadde ikke sett ham på mange år, men kunne raskt konstatere at han i hvert fall ikke hadde resignert overfor sitt handikap. Tvert imot hadde han tråkket pedalene på tandemsykkel i flere titalls land - 90 til sammen - med folk fra inn- og utland under mottoet "Bike for Peace".

Jo, han holdt tempoet, han Tore. Det var mest som om jeg ikke greide å følge med når han la ut om alle reiseprosjektene i fortid og framtid under stikkord som fred, frihet, helse og miljø. Det var blitt 500 000 kilometer av det, kunne han konstatere etter å ha fortalt at han knapt kan skimte noe av de nærmeste omgivelsene.

--Nei, så koselig du har det! sa han da han hadde satt seg til rette i stua.--Men hvordan kan du si det, du som er nesten blind? spurte jeg. --Jeg har lært meg å se på en annen måte siden jeg ble blind. Jeg bruker andre sanser; ser med det indre øyet. Derfor ser jeg ganske mye! Det han sa kom ikke som noen overraskelse, egentlig. For det han har klart å bevise med sine uvanlige prestasjoner, er at man aldri skal miste motet overfor motstand. For det som kan virke ganske umulig kan bli mulig. Det er vel også derfor vi har mye å lære av denne uvanlige mannen som går løs på livet og utfordrer det med de sansene han har og ufortrødent holder på at "man må våge å være litt gal for å nå positive mål!" Og med en slik porsjon galskap har han møtt både Paven i Vatikanet, FNs generalsekretær, og flere av verdens mest fremtredende statsledere. Han har også blitt nominert til Nobels fredspris. Kanskje blir han vinnerkandidaten, han Tore som mest har tatt mål av seg å sykle mot stjernene? Kanskje er det Gunnar Roaldkvam som har fått ham på de tankene, poeten som aldri blir trett av hyllingsdikt til sykkelen. Her noen strofer fra siste vers av "**Englevakt mot rakettmakt**":

*"Eg er ikkje av de som er sterkast i troå,
men viss me trenge ei sterkare makt,
så velge eg englar og ikkje rakettar
te å stå vakt..."*

Tore sykler fortsatt for fred i ei tid hvor verden nok ei gang har blitt konfrontert med en uhyggelig angrepskrig. Med dette i tankene tok jeg igjen for meg boka "Krigseiler 1940-45" av en tidligere sjøkaptein fra Bjerkreim, Egil Bjarne Gripsrud, som jeg har kjent i mange år. Han var godt over 80 da han satte seg til skrivebordet med sine dagbøker og forfattet manuset. Det ble et gripende dokument om en kamp på liv og død og nervepresset sjøfolkene i konvoi over Atlanterhavet levde under gjennom hele krigen. Selv var han blant de heldige som kom fra det med livet og helsa i behold. Det var først de seinere åra at han ikke lenger mestret kampen mot marerittene fra krigsopplevelsene. Manuskriptet ble sendt til kulturkontoret i Bjerkreim, hvor det ble liggende et helt år uten at de gjorde noe vesen av det der. Det var da familien bestemte seg for å få det trykt på eget forlag i 1998. Som en kuriositet kan nevnes at selv om Gripsrud seilte til sjøs i 40 år i alle farvann i krig og fred uten å havarere, var det så vidt han kom fra det med livet i behold da seilbåten hans forliste på Storavatnet på Birkeland i 70-åra. Gripsrud som var født 9. april 1910, døde for et par år siden. Boka hans er verdifull lesning og den viser til fulle hvor nedbrytende en krig er for menneskesinnet. Derfor en hyllest til en blind fredsaktivist fra Jæren som tar mål av seg å sykle, om ikke til stjernene, så mot den åpne horisonten som ingen grenser har.

EU som motmakt mot USA

Og med solidaritet med det fattige Europa

Av Guri Tambs-Lyche

Vi fortsetter debatten om EU kan komme til å bli en motmakt mot USA, og denne gangen snakker vi med Fakhra Salimi, leder av Mira-organisasjon for innvandrerkvinner og redaktør av tidsskriftet MIRA

Tror du at EU kan bli en motmakt mot USA?

Hvis vi ser på situasjonen i dag etter Sovjets og Østblokkens fall. Så ser vi at USAs ekspansjonsambisjoner har fått et fritt spillerom, og hele kapitalismen utnytter andres resurser, den har nesten ingen motmakt i dag, som stopper denne ekspansjonen. Det gjør at verden er blitt mer utrygg, og de gamle kolonialistiske ideologiene og deres støttespillere har kommet til overflaten. De skjulte ambisjonene er blitt mye åpnere.

Jeg mener at Europa har en annen tradisjon, med en sterk fagbevegelse, kvinnebevegelse, sosialdemokrati, men-

neskerettigheter og demokrati, enn for eksempel amerikanerne har hatt. Europa har, håper jeg, lært av erfaringene fra den gamle kolonialismen, og ønsker ikke å gå tilbake til en slik fase. Så derfor tror jeg at Europa kan fungere som en motmakt mot amerikanske ekspansjonistiske intensjoner. Derfor synes jeg at en solidaritetsbevegelse innenfor Europa blant arbeidere, kvinnebevegelsene og fredsbevegelsene, må styrkes på nytt. USA har tatt på seg rollen som den eneste stormakten, og de trives i den rollen, og respekterer ingen andre, heller ikke FN-systemet, og de tar det for gitt at alle aksepterer denne rollen. Å styrke EU kan bety at

vi ikke aksepterer den rollen USA spiller.

Mener du at det at EU utvides med mange mye fattigere land kan bidra til å styrke denne solidariteten?

Absolutt! Folk i Europa har en annen oppdragelse enn amerikanerne, og jeg ser det som positivt at folk i Europa neppe vil tillate sine ledere å opptre slik som Bush-klanen i USA.

Det jeg ser som den store faren i denne sammenhengen er at man nå prøver å bygge en festning rundt de hvite landene. Enten det er EU eller USA, er det hvite land og de vil være, herskere over andre folk. Så jeg tror at rasismen vil bli forsterket i årene som kommer.

Sidsels plukk

I siste "Plukk" tok jeg fra Trondheimsavdelingens førkrigsprotokoll med en del av et avisinnlegg av Sverre Johnsen som mer enn antydte at IKFF var "en av det russiske kommunistpartis dekkorganisasjoner". Vi vet jo at det var flere slike uttalelser (beskyldninger) i norsk presse i mellomkrigsåra både i lokal- og rikspresen.

Dette fikk i 1937 lege Ingeborg Aas til å skrive en lang avisartikkel "**Nansens land et av de mest uvitende om internasjonalt fredsarbeid**". Den begynte slik: "Der er i den senere tid prestert så meget usant og usannsynlighet i norsk presse angående denne liga, både den norske og den internasjonale, at enhver som har noe kjennskap til de virkelig forhold nu bør gjøre sitt til å sette tingene på plass".

Artikkelen er lang og innsiktsfull, streifer inn på norsk og internasjonal politikk og presse og Folkeforbundets stilling. Hun oppsummerer i tre punkter hva hun mente der og da var det viktigste å hamre inn i norsk presse:

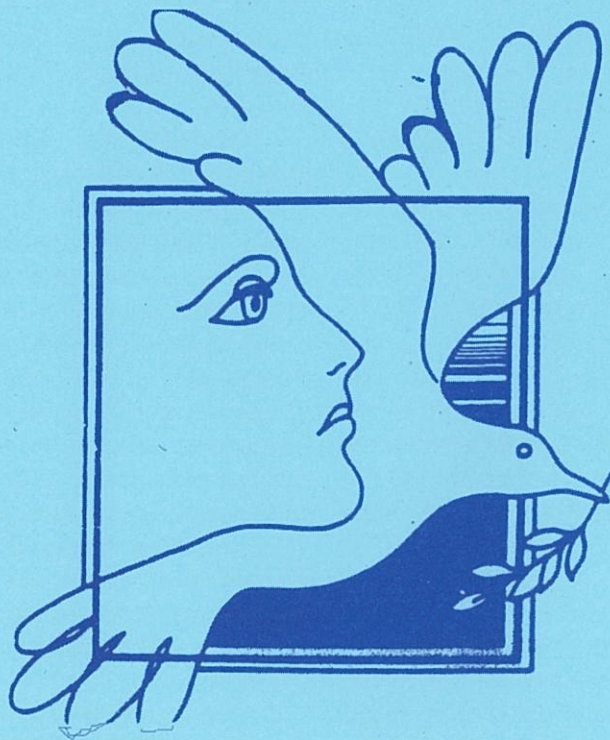
"At ligaen er upolitisk og minst av alt noen "dekkorganisasjon for marxisme og Moskva" og alt det der. At medlemmene stilles fritt mht stillingtagen til dagens forsvarsspørsmål. At ligaen arbeider på det samme idegrunnlag som Folkeforbundet og at det for oss som i andre nasjoner ligger nær i Fridtjof Nansens person å se tidens store enkeltforbilde".

En del av avisutklippene hadde stoff om Lottebevegelsen. Det var meninger for og i mot. En del av debatten kunne igjen minne om dagens debatt om kvinnelig verneplikt

SiA

KVINNER, FRED OG SIKKERHET

S-1325

Kvinner og fredsbygging - hva nå?

Sikkerhetsrådets resolusjon S -1325 er en milepæl for kvinne- og fredssaken. Fem internasjonale organisasjoner – blant dem Amnesty International og WILPF – sto på i lang tid for å få til den store debatten om "Kvinner, fred og sikkerhet" i Sikkerhetsrådet på FN-dagen 2000. En uke senere vedtok rådet enstemmig resolusjonen. Så begynte organisasjonene arbeidet for å få FN og nasjonale myndigheter til å gjennomføre bestemmelsene.

Det er ikke tvil om at S -1325 har utløst stor aktivitet. Overgrep mot kvinner i krig, som tidligere ble betraktet som et uunngåelig onde, blir nå dokumentert, diskutert og fordømt. Dette kan følges gjennom et 14-daglig nyhetsbrev, <http://www.peacewomen.org>.

Kofi Annan fronter et internasjonalt krav om at "Kvinner skal delta fullt ut og på lik linje under fredsforhandlinger på nasjonalt og internasjonalt plan". Likevel – de signalene som kommer fra virkelighetens verden er motstridende.

I følge UD er Norge pådriver for å konkretisere FNs retningslinjer rundt kvinner og fredsbygging, og understreker ansvaret som ligger på FNs medlemsland. Men samtidig med UNIFEM-møtet i juni organiserte UD et møte i Oslo for fredsmeklere, der det var 17 menn og 1 – en - kvinne. Vi gjentar: Det skjedde i Oslo.

Og hva med omtanken for kvinner i Afghanistan? Rapporter hevder at nå har kvinner det verre enn noen gang. Er det riktig at kun – en - 1% av utenlandske midler har nådd fram til kvinner? Hvem ledet gruppen av giverland for Afghanistan? Det var Norge.

En felles underkomité av og for kvinner er blitt opprettet av partene i konflikten på Sri Lanka, med norsk støtte og Astrid Nøklebye Heiberg som rådgiver. Men hva har Norge gjort for å inkludere kvinner i selve forhandlingene slik kvinneorganisasjoner på Sri Lanka uttrykkelig hadde appellert om? Underkomiteen kom i stand over to år etter at S - 1325 var vedtatt. Hvor lenge har Norge vært involvert på Sri Lanka uten å markere dette spørsmålet? Oppfyller egentlig en underkomité for kvinner intensjonene i S - 1325?

Hva er det som mangler?

I FN: FN har ikke noe organ som sørger for at S - 1325 blir gjennomført. Det finnes ikke noe internasjonalt regelverk eller institusjoner for å følge opp kvinners representasjon i fredsforhandlinger.

I Norge: UD har gitt IKFF prosjektmidler til å spre

informasjon om S -1325. Men myndighetene må ta et overordnet ansvar for norsk oppfølging av S - 1325. Dette ansvaret kan de ikke overlate til organisasjonene.

Start i Norden

Norge har hatt gode innlegg i FN og på internasjonale møter, men det må bygges allianser for å få gjort noe konkret. Som Elisabeth Rehn sa: Vi kan gjøre noe på *nordisk* plan. De nordiske land kan jo gå lenger enn det hele FN kan. Kan de nordiske land gå sammen for å lage bindende standarder for våre lands egen virksomhet? Virkemidler som kvotering og rettferdig fordeling av midler ligger klare til bruk. De er etterspurt av kvinner i konfliktområder. Vi som er "likestillingslandene" har et ansvar for å gå foran. FN hindrer ikke medlemslandene i å gå lenger enn de felles resolusjonstekstene rekker.

I Norge var Likestillingssettret raskt ute med spørsmål til UD om hvordan Norge ville bruke S - 1325 som medlem av Sikkerhetsrådet. IKFF fikk økonomisk støtte fra UD til en informasjonskampanje om S -1325. Dette temaheftet er en viktig del av den kampanjen, med bl.a. rapport fra internt studiearbeid, en møteserie våren 2003, og det store møtet i juni 2003, der over 100 deltakere hørte Elisabeth Rehn innlede om UNIFEM-rapporten *Women, War, Peace*. Møtet ble arrangert i samarbeid mellom IKFF, Amnesty International, Norges Fredsråd, FOKUS, FN-sambandet og Likestillingssettret.

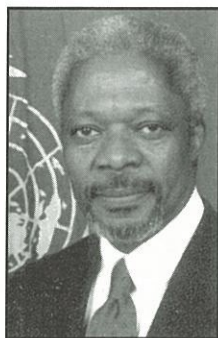
S -1325 har bidratt til å samle kvinneorganisasjoner verden over i arbeidet for fred, men den har også aktualisert debatten om kvinners deltakelse i militær fredsbevarende virksomhet. Flere av innleggene i heftet tar opp dette. Heftet har et sammendrag av innholdet i UNIFEM-rapporten og de forslagene forfatterne kommer med. Hele rapporten kan fås fra FN-sambandet. Særtrykk av S - 1325 på norsk kan fåes fra IKFF. Flere av organisasjonene bak møtet den 18. juni vil fortsette å samarbeide. IKFF planlegger et aktivt samarbeid med nordiske søsterseksjoner om oppfølging av S -1325. Saken står på dagsorden for WILPFs internasjonale kongress 2004. Vi håper dette heftet kan brukes også av andre til å engasjere seg i dette arbeidet. Det er bare å brette opp!

Ellen Sofie Baalsrud
Mari Holmboe Ruge

Marie Larsson
Sept. 2003

KVINNER, FRED OG SIKKERHET

S - 1325

Kofi Annan

Denne resolusjonen ble vedtatt av FNs sikkerhetsråd 31. oktober 2000

Den er et gjennombrudd i arbeidet for:

- lik representasjon og deltakelse av kvinner i fredsprosesser på alle plan
- vern av kvinners menneskerettigheter under flukt, konflikt og krig
- integrering av kjønnsperspektiv i all opplæring til og gjennomføring av fredsbygging.

Resolusjon S-1325 blir spredt, sitert og brukt av organisasjoner og enkeltmennesker over hele verden. Den er viktig, men generelt formulert, og må konkretiseres for at både nasjonale og internasjonale myndigheter skal ta den i bruk. Dette er en utfordring til alle som er engasjert i fredsbygging i Norge.

UTEN KVINNER – INGEN VARIG FRED !

Sikkerhetsrådet

viser til sine resolusjoner nr 1261(1999) 25. august 1999, nr. 1265(1999) 17. september 1999, nr 1296(2000) 19. april 2000, og 1314(2000) 11. august 2000, i tillegg til erklæringer fra rådets president og til presidentens uttalelse til pressen på den internasjonale kvinnedagen 8. mars 2000 (SC/6816);

viser til forpliktelsene ifølge Beijing-erklæringen og handlingsprogrammet (A/52/231), og i sluttdokumentet fra den 23. spesialsesjon (Kvinner 2000: likestilling, utvikling og fred for det 21-århundre", (A/S-23/10/Rev-1), spesielt det som handler om kvinner og væpnet konflikt,

minner om FN-paktens formål og prinsipper og Sikkerhetsrådets hovedansvar ifølge paktens for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet;

uttrykker bekymring over at sivile, spesielt kvinner og barn, utgjør det store flertall av dem som blir rammet av væp-

net konflikt, bl.a. som flyktninger og internflyktninger, og som i økende grad blir offer for stridende og andre bevæpnede grupper, og erkjenner følgene av dette for varig fred og sikkerhet, og at Rådets rolle må styrkes gjennom vedtak som kan forebygge og løse konflikter,

bekrefter på nytt kvinners viktige rolle for å forebygge og løse konflikter og drive fredsbygging, og understreker hvor viktig det er at kvinner deltar på lik linje og er fullt involvert i alle tiltak for å opprettholde og fremme fred og sikkerhet, samt at kvinner må delta mer i beslutningsprosesser for forebygging og løsning av konflikter,

bekrefter også behovet for å gjennomføre fullt ut internasjonal humanitær lovgivning og folkerettsbestemmelser som beskytter kvinners og jenters rettigheter under og etter konflikter,

legger vekt på at alle parter sikrer at programmer for minerydding og mineoppmerksomhet tar hensyn til kvinners

og jenter spesielle behov.

erkjenner det presserende behovet for å integrere et kvinneperspektiv i fredsbevarende operasjoner, og viser i denne forbindelse til Windhoek-erklæringen og Namibiaplanen for integrering av kvinneaspektet i omfattende fredsoperasjoner (S/2000/693),

erkjenner også at forståelse for hvordan væpnet konflikt virker på kvinner og jenter, og at effektive institusjonelle ordninger for å garantere dem beskyttelse og full deltakelse i fredsprosessen vil bidra vesentlig til å opprettholde og fremme fred og sikkerhet,

peker på behovet for bedre data om virkninger av væpnet konflikt på kvinner og jenter.

1. Retter en sterk henstilling til medlemslandene, om å sikre økt representasjon av kvinner på alle beslutningsnivåer i nasjonale, regionale og internasjonale institusjoner og tiltak som skal hindre, styre og løse konflikter.

2. Ber generalsekretæren iverksette sin strategiske handlingsplan (A/49/587) for økt kvinne-deltakelse på beslutningsnivåer innen konfliktløsning og fredsprosesser.

3. Ber generalsekretæren utnevne flere kvinner til spesialrådgivere og utsendinger for å representere hans synspunkter, og ber i denne sammenheng medlemslandene foreslå for generalsekretæren kandidater til en navneliste som skal oppdateres regelmessig.

4. Oppfordrer sterkt generalsekretæren utvide kvinners oppgaver og medvirkning innen FN-baserte feltoperasjoner, særlig blant militære observatører, sivilt politi og menneskerettighets- og humanitært personell.

5. Uttrykker sin vilje til å innarbeide kvinneperspektiv i fredsbevarende tiltak, og ber generalsekretæren sikre at dette kommer med i feltbaserte operasjoner, der dette er relevant.

6. Ber generalsekretæren sørge for opplæringsmateriell til medlemslandene om vern, rettigheter og spesielle behov for kvinner, og om betydningen av at kvinner deltar i all fredsbevarende og fredsbyggende virksomhet, ber medlemslandene innarbeide disse elementene og kunnskap om HIV/AIDS i sine nasjonale opplæringsprogrammer for militære og sivile politistyrker før utplassering, og ber dessuten generalsekretæren sikre at sivilt personell i fredsbevarende tiltak får tilsvarende opplæring.

7. Oppfordrer sterkt medlemslandene å øke sin frivillige økonomiske, tekniske og organisasjonsmessige støtte til likestillingsopplæring, inkludert tiltak i, som drives av relevante fonds og programmer, bl.a. UNIFEM, FNs barnefond og FNs høykommisjonær for flyktninger.

8. a) Kvinners og jenters spesielle behov under transport tilbake til og bosetting på hjemstedet, og ved reintegrering og gjenoppbygging etter konflikter. b) støttetiltak til alle kvinners fredsinitiativ og urfolks framgangsmåter for konfliktløsning, og som inkluderer kvinner i alle gjennomføringstiltak for fredsavtaler. c) tiltak som sikrer vern av og respekt for kvinners og jenters menneskerettigheter, særlig det som angår offentlig forvaltning, valgsystemet, politi og rettsvesen.

9. Ber alle parter i væpnet konflikt om fullt ut å respektere folkerettslige avtaler om rettigheter for og vern av - spesielt sivile - kvinner og jenter, især relevante forpliktelser som følger av Genevekonvensjonene av 1949 med tilhørende protokoller av 1977, Flyktningkonvensjonen av 1951 med tilhørende protokoll av 1967, Konvensjonen for avskaffelse av all kvinne-diskriminering av 1979 med tilhørende valgfrie protokoll av 1999, og FNs konvensjon om barns rettigheter av 1989 med to valgfrie protokoller av 25. mai 2000, og til å ta hensyn til relevante bestemmelser i Roma-statuttene for den internasjonale straffedomstolen.

10 Ber alle parter i væpnet konflikt iverksette særlige tiltak for å beskytte kvinner og jenter mot kjønnsbasert vold, især voldtekt og andre seksuelle overgrep, og alle mot andre former for vold i væpnede konfliktsituasjoner.

11 Understreker alle staters ansvar for å avskaffe straffefrihet, og for å straffeforfølge de ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser, inkludert kjønnsbasert vold og annen vold mot kvinner og jenter, og understreker i samband med dette at slik kriminalitet bør holdes utenom amnesti-

bestemmelser.

12. Ber alle parter i væpnet konflikt respektere den sivile og humanitære karakter som leirer og bosettinger for flyktninger har, og å ta hensyn under planleggingen av slike tiltak til kvinners og jenters særlige behov, og viser til rådets resolusjoner 1208 fra 19. november 1998 og 1296 fra 19. april 2000.

13. Ber alle som deltar i planlegging av nedrustning, demobilisering og reintegrering ta hensyn til at kvinnelige og mannlige ex-stridende har ulike behov og å ta hensyn til dem de forsørger.

14. Bekrefter igjen at rådet er beredt til å vurdere den potensielle virkningen på sivilbefolkningen av tiltak som settes i verk i henhold til Artikkel 41 i FN-charteret, med særlig oppmerksomhet på kvinners og jenters spesielle behov, for å vurdere passende humanitære unntak.

15. Uttrykker sin vilje til å sikre at Sikkerhetsrådets delegasjoner ivaretar likestillingshensyn og kvinners rettigheter, bl.a. ved å konsultere lokale og internasjonale kvinnegrupper,

16. Ber generalsekretæren gjennomføre en undersøkelse om virkningen av væpnet konflikt på kvinner og jenter, om kvinners rolle i fredsbygging, om kjønnsdimensjonene i konfliktløsning og fredsbygging, og ber ham videre rapportere til Sikkerhetsrådet om resultatene av denne undersøkelsen, og å gjøre den tilgjengelig for alle medlemmer av FN.

17. Ber generalsekretæren om å inkludere i sin rapportering til Sikkerhetsrådet om framskritt med hensyn til likestilling i fredsbevarende tiltak og alle øvrige aspekter som angår kvinner og jenter.

18. Beslutter å ha aktiv oppmerksomhet på denne saken i tiden framover.

Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325

Av Krishna AhojaPatel, WILPFs internasjonale president

Krishna AhojaPatel

FNs sikkerhetsrådsresolusjon nr 1325 ble vedtatt 31. oktober 2000. Den handler om virkningen av konflikt på kvinner, spesielt kvinner i krig. Hovedpunktet i resolusjonen er at den operative delen pålegger regjeringene å ta med kvinner i fredsprosesser, slik vi nylig har sett i Afghanistan, Sri Lanka og Sierra Leone. Ifølge denne resolusjonen skal FNs medlemsland, FNs egne organer og andre sørge for at kvinnespørsmål kommer med i alle sider av konflikthindring, fredsbevaring og gjenreising. Hvis resolusjonen blir fullstendig gjennomført kan kvinner komme sentralt med i freds- og sikkerhetspolitikken i alle land. I motsetning til enkelte andre resolusjoner fra Sikkerhetsrådet kan dette få vidtrekkende betydning for kvinners politiske deltakelse i lang tid framover.

Resolusjonen kom etter årelangt arbeid av WILPFs New York-kontor, ledet av daværende leder Felicity Hill og hennes medarbeidere og noen få andre engasjerte internasjonale organisasjoner. Den har på kort tid ført til en økt oppmerksomhet fra politikere, og er også blitt tema for seminarer i

mange deler av verden. Kvinner blir etter hvert klar over at myndighetene ikke så lett kan sette innholdet til side, mens konflikter og vold mellom land og lokalsamfunn øker voldsomt. Ifølge enkelte anslag er det nå 104 konflikter i verden som har grunnleggende virkninger for kvinner og barn.

At FNs høyeste organ vedtok denne resolusjonen er høydepunktet på mange års protester og innsats fra kvinneorganisasjoner i mange land, som har utfordret mannshegemoniet på ledernivå. Offisiell anerkjennelse og aksept av kvinner som statsoverhoder har tatt lang tid etter 1970-årene. Det første gjennombruddet kom i Sri Lanka da en kvinne ble valgt til statsminister etter en demokratisk prosess. Senere har nesten alle de 7 landene i Sør-Asia valgt kvinner som statsoverhoder. I slutten av 1990-årene hadde 27 av FNs 190 medlemsland kvinnelige statsoverhoder. I 2001 er dette tallet økt til 29. Det er verdt å merke seg

Felicity Hill

Kvinner som blir valgt til regjeringssjefer kan fatte beslutninger ikke bare om

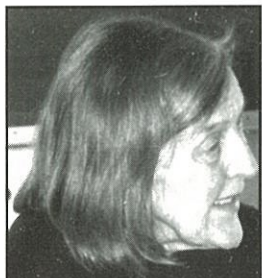
budsjetter og økonomiske forhold, men også om krig og fred. Hvis denne trenden sprer seg til lokale og kommunale nivåer kan kvinner bidra enormt til gjenreising, bidra til å redusere konflikter og til å etablere institusjoner som kan skape fred på lokalplanet. Dessverre er det ikke blitt færre konflikter i verden etter at kvinner har begynt å bevege seg oppover i systemene. Dette kan være følgene av maktens iboende natur og av at de maktstrukturer som kvinnene overtar rekker langt utover rene kvinnespørsmål. Det store spørsmålet er hvordan vi skal komme nærmere nedbyggingen av krigsindustrien.

Nylig er det kommet flere undersøkelser som viser at voldtekt og seksuell utnyttning av kvinner og barn har vært vanlig i krig i hundrevis av år. Kvinner er blitt ansett som krigsbytte. Vi må få til en endring av Genevekonvensjonene så de dekker slike forbrytelser. CEDAW (FNs konvensjon mot all diskriminering av kvinner) og de relevante paragrafene i ICC (Den internasjonale straffedomstolen) er ekstremt viktige juridiske instrumenter for vern av kvinner både i krig og fred. Men vi må ikke glemme at voldtekt i fredstid fremdeles ikke er forbudt i mange land. Mange kvinner har ennå ikke klart å stå fram for å kreve sin menneskerett til et verdig liv.

Fra *International Peace Update* desember 2002.

KVINNER, KRIG OG FRED!

Av Ingrid Eide

Ingrid Eide

De fikk oppdraget i 2000, senhøstes, det året FN's sikkerhetsråd enstemmig krevde at konfliktforebygging og gjenreising etter krig måtte inkludere kvinner på alle nivå. Kvinners erfaringer måtte frem i dagen, tross ubehag og smerte for alle parter i en konflikt, og kvinners innsikt og arbeid måtte kobles til alle faser av konflikt- og fredsprosesser. Resolusjonen er kjent som SR 1325. Den bli stadig mer aktuell.

14 lands lidelser

Elisabeth Rehn har etter at hun gikk av som forsvarsminister blitt kjent for sitt arbeid med å avdekke massegravene fra krigen i det tidligere Jugoslavia. Ellen Johnson Sirleaf ble fjernet som finansminister og truet på livet i kupp og borgerkrig. Etter det har hun stått sentralt i FN's arbeid for fred og utvikling i Afrika. I tillegg har de begge stilt opp som kandidater til presidentvalg – og tapt.

Oppdraget fikk de av FN's kvinnefond, UNIFEM, der direktør Noeleen Heyzer i samråd med FN's generalsekretær Kofi Annan lenge hadde arbeidet for å gi kvinner større plass både på FN's dagsorden, rundt møtebordene og i det operative arbeidet.

De to rapportørene la ut på en krevende reise til 14 land vi kjenner fra medias verste krigsreportasjer. De lyttet til kvinner – enkeltvis og i grupper – som berettet om sine misbrukte liv, om tap og avvisning. De fikk førstehånds beskrivelser av hvordan – på alle kontinenter – militære hadde tatt i bruk voldtekt som terrorstrategi.

De lyttet til kvinner alle steder

"Lag en rapport som ser krig og fred i et kritisk kjønnsperspektiv. Bruk et år, oppsøk de tyngste konflikthistoriene, undersøk spesielt hva som har skjedd med kvinnene, og deres forhold til menn, makt og muligheter for utvikling."

Oppdraget gikk til Elisabeth Rehn, tidligere forsvarsminister i Finland, og Ellen Johnson Sirleaf, tidligere finansminister i Liberia.

Menn æres – kvinner forties

Etter reisen sto tre konklusjoner klart frem: For det første: Krig har ulike virkninger for kvinner og menn. Menn forventes å vie seg til krigen, mens kvinner forventes å holde dagliglivet gående, samtidig som de i stigende andel og antall blir krigens mest utsatte ofre, på kropp og sjel. Menn æres eller lønnes for sin krigsinnsats, kvinners innsats blir enten glemt, fortiet – eller resulterer i vanære.

For det andre: Selv om kvinner er ofre for nær ufattelige lidelser i forbindelse med konflikter og krig, viser de vilje, evne og styrke til å gjenreise sine liv og lokalsamfunn overalt hvor de kommer til. Altfor ofte hemmes deres innsats av uforstand, vrangvilje, maktmisbruk og ressursmangel, tross mange forsøk fra FN og andre på å komme kvinnene i møte. For det tredje: Kvinners interesser og erfaringer har gang på gang motivert dem til ekstraordinær innsats for fred, forsoning og gjenreisning. Kvinner må få et

større handlingsrom, bedre arbeidsbetingelser, og økt deltagelse i alt fredsbyggende arbeid. Kvinners innsikt og bidrag er nødvendige for "å vinne freden".

Ti hovedtema

Alle tre konklusjoner er en klar underbygging av SR 1325. Men rapporten, med sine drøyt 150 sider, inneholder mye mer. Det gis rystende, nøktern informasjon om enkeltskjebner og hele samfunn. Beretningene og drøftningene er ordnet i ti hovedtema:

1. Vold mot kvinner
2. Kvinner tvunget på flukt
3. Krig og kvinners helse
4. HIV/AIDS
5. Kvinner og fredsbevarende operasjoner
6. Organisering for fred
7. Rettferdighet
8. Media - makt
9. Forebygging og tidlig varsling av konflikter og krig
10. Gjenreise

Krever handling

Det viktigste ved rapporten er likevel at disse to rapportørene med all sin politiske erfaring har formulert klare anbefalinger for hva som bør gjøres for å rette på klart umenneskelige, urimelige og uhensiktsmessige forhold. Altfor ofte har de som reiser slike spørsmål overfor makt-havere og myndighetspersoner blitt møtt med hoderystende velvilje: "men vi vet ikke hva vi kan gjøre". Her er det listet opp klare handlingsvalg. Dessuten er teksten dryssende full av eksempler på hva som er gjort, hva som er vedtatt, hva som kunne vært gjort annerledes – og bedre.

Siden rapporten så klart knyttes til den nevnte resolusjonen fra Sikkerhetsrådet, er 22 anbefalinger satt opp for å iverksette denne resolusjonen. Her er FN selv, sekretariatene og medlemsstatene adressater. Utfordringene er mange. Det er blant annet blitt større åpenhet om det faktum at fredsbevarende operasjoner og humanitær innsats, både i FN's og annen regi, skaper nye markeder for kjønnshandel.

Kjønnshandel

Kvinner og barn misbrukes, kjønns-sykdommer spres, uønskede svangerskap og helsefarlige svangerskapsavbrudd følger. Der

kvinner søker tilflukt i leire, opplever de ofte nye og kanskje verre overgrep. Alt dette er uforenlig med formålet for den internasjonale innsatsen. FN har tatt tak i problemet, krever nulltoleranse – og rapporten viser hvor nødvendig det er med både forebygging, normsetting og kontroll på dette feltet. Som tidligere forsvarsminister ser Rehn menneskeverd og rettigheter som en integrert del av lovlig militær virksomhet.

Etter 11.09.01

Men ellers er adressatene nettopp alle de som bekymrer seg, bryr seg, vil noe og gjør noe med krig og fred, og som ikke er redd for å se de tunge spørsmålene i et kjønnsperspektiv. Anbefalingene under hvert tema gjelder enhver: ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre noe.

11.09.01 var Rehn og Johnson Sirleaf på et hotell i Kinshasa. De skulle sette sluttstrek for rapporten etter å ha behandlet inntrykk og informasjon fra et krigsherjet land der 2,5 millioner mennesker allerede hadde mistet livet. Radio, fjernsyn, telefoner og e-post brakte nyhetene fra New York.

Det som senere har skjedd og hele tiden skjer for å hindre krig, begrense krigsskader, berge og bygge fred har gjort denne FN rapporten enda viktigere.

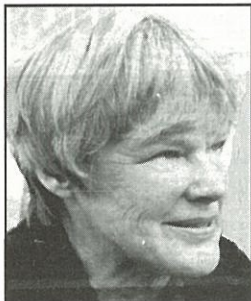
Noen sitater fra rapporten:

"Meget få av de militære i de landene vi besøkte hadde resurser til å etablere streng prevensjon og helseprogrammer. Som en general sa: "Krigen nå er mot AIDS - men vi har lettere for å få våpen enn verktøy for å bekjempe AIDS"."

"I vår kultur er det ikke vanlig å snakke om sex med menn, slett ikke fremmede menn", sa en kvinne i en trygg DRC situasjon. "Mange av de kvinner som ble voldtatt slik jeg ble, kan identifisere sine overfallsmenn, men finner det veldig vanskelig å rapportere det til politiet. Om vi bare hadde hatt et kvinnelig politikorps i MONUC som vi kunne rapportere til om disse fryktelige tingene som har hendt oss"

"Jeg hadde aldri trodd at voldtekt er et så vanlig arbeidsredskap i interne konflikter".

Av Mariann Nordstrøm

Elisabeth Rehn

Krigene blir stadig mer brutale, og ingen midler skys for å ramme fienden. - Hva er da mer nyttig enn å fornedre fiendens kvinner, fastslår Elisabeth Rehn etter å ha besøkt 14 krigsområder.

Ellen Johnson Sirleaf

Sammen med liberiske Ellen Johnson Sirleaf har finske Elisabeth Rehn reist fra Øst-Timor til Kambodsja over Balkan og til Midtøsten, deretter til Colombia og inn i konfliktområdene i Somalia, Sierra Leone, Liberia og Guinea.

- En ting forener mange av dagens ellers svært ulike kriger og konflikter: De er en intern strid om makt over rike ressurser som diamanter, kokain og olje, der de mest brutale virkemidler tas i bruk, sier Elisabeth Rehn. Blant mye annet har hun vært forsvarsminister i hjemlandet, og nå sist uavhengig FN-ekspert med oppdrag å lage en rapport som ser krig og fred i et kritisk kjønnsperspektiv. "Bruk et år, oppsøk de tyngste konflikthistoriene, undersøk spesielt hva som har skjedd med kvinnene, og deres forhold til menn, makt og muligheter for utvikling", lød oppdraget.

Rystende virkelighet

De fulgte den tøffe oppfordringen og traff underveis en lang rekke kvinner, organisasjoner, politikere og statsledere i i alt 14 land. I går presenterte Rehn rapporten «Women, war

and peace» på et seminar i Oslo. Med enkle ord tegner hun en rystende virkelighet.

- Jeg hadde aldri trodd at voldtekt er et så vanlig arbeidsredskap i interne konflikter, sier Rehn, og fortsetter: - I Kongo møtte jeg knapt en jente over ti år som ikke var voldtatt, og det ser ut til at over 90 prosent av familiene i landet har minst ett medlem som er voldtatt. I Rwanda fikk alle HIV-positive menn direkte ordre om å voldta så mange av fiendens kvinner som mulig.

- Etter akten, legger hun til, - er det menn som tar macheten og hugger over jentas hånd. Vi traff mange kvinner og jenter med dette beviset på det som hadde skjedd. Andre risser kniven opp i underlivet på kvinnen for å ødelegge

mulighetene hennes til å bli mor. Jeg fikk høre om grupper av menn som voldtok små babyer. Jeg undrer meg over hva slags monstre det kan være som gjør sånt. Jeg vil ikke sammenligne dem med dyr. Dyr gjør ikke slikt, sier hun.

Bush wife

- Både i Asia og Afrika er det lett for krigerne å ta seg en såkalt bush wife, en jente ofte ikke mer enn 12 år gammel som tvinges med i felten. Selv om jentene kanskje får mulighet til å flykte, er det mange som ikke tør. De forteller at de fant en viss trygghet i denne mannen, han ga dem mat og en slags beskyttelse. Men siden, når de skulle tilbake til samfunnet, var det sjelden mye annet igjen for dem enn prostitusjon, forteller Rehn.

Bistandsarbeidere

Blant mye annet har Elisabeth Rehn vært FNs spesialrapportør for menneskerettigheter på Balkan, og hun understreker at det

Elisabeth Rehn, foto Edel Havin Beukes

ikke bare er lokale menn som begår overgrep mot kvinner og jenter. Etter krigene på Balkan kom det internasjonale nærværet inn, og med det blant annet en omfattende vekst i smugling og salg av kvinner og jenter til prostitusjon. - Jeg har snakket med hundrevis av disse jentene, og de forteller at blant kundene finnes diplomater, bistandsarbeidere og religiøse ledere.

- I Skopje, legger hun til, finnes det en markeds plass med en scene der jentene vises frem nakne. De blir kjøpt av en mann og er deretter hans. Han kan gi henne bort til venner, selge henne til betalende kunder, hva som helst. Jentene forteller at de får mer hvis de kutter ut kondom. Med all HIV-smitten er dette russisk rulett. Dette skjer i 2003.

Ikke bare ofre

Mot dette dystre bakteppet understreker Rehn at det er viktig å fastholde at kvinner ikke bare er ofre. - Jeg vil også holde frem et annet bilde. Vi har lett for å glemme at det finnes sterke og kunnskapsrike kvinner i alle land. I Somalia, for eksempel, traff jeg kvinner

som sa at de hadde fått nok av bistandsgrupper som ville gi dem håndarbeidstrening og mikrokreditter. De ønsket seg computere og makrokreditter og var rede til å delta i fredsforhandlinger og ta politisk ansvar. I Kongo hadde kvinnegrupper samlet sammen penger for å sende sine representanter til fredsforhandlingene. Jeg kjenner en lang rekke velutdannede kvinner fra Irak, som gjerne vil delta i oppbyggingen av landet sitt. Men ofte støter kvinnene på en mur av velvilje og unnskyldninger som kalles tradisjon og religion, understreket Rehn.

Kritiserer FN

Hun går ikke av veien for å kritisere FN for å fare mer med ord enn med gjerning når det gjelder kvinners rettigheter. Hun påpeker at kvinner er få og sjelden å se på topplan i hele FN-systemet og påtagelig fraværende i fredsforhandlinger. - Men det gir ingen troverdighet når en utsendt FN-gruppe med bare menn krever av en annen gruppe med bare menn at de skal se til å få kvinner inn i styre og stell, sier hun og legger til at press må til,

både på organisasjoner, men ikke minst på hvert enkelt lands regjering.

FNs generalsekretær Kofi Annan er ikke den som skal settes mot muren og skytes i morgensolen for ikke å ha fulgt opp FNs løfter, mener Rehn. - Det er regjeringene som ikke gjør jobben sin. I Sverige, for eksempel, der de også diskuterer den rapporten vi ser på her i dag, har de foreslått en mann til å ta over FN-administrasjonen i Kosovo...

Trykt med tillatelse fra journalist Mariann Nordstrøm og Aftenposten

Fakta fra rapporten.,

Dette skriver de:

UNIFEM fant bruk av systematisk vold mot kvinner i konfliktsoner. Her er noen utdrag fra rapporten:

«Livmor punktert av skyte-våpen. Kvinner voldtatt og torturert foran sine menn og barn. Rifler tvunget inn i vagina. Gravide kvinner slått til de aborterte. Fostre dratt ut av livmor. Kvinner som ble kidnappet, fikk bind foran øynene og ble banket opp på vei til arbeid eller skole. Vi så arr, smerte og ydmykelse. Vi hørte om gjeng-voldtekter, voldtektsleire og mishandling. Om mord og sex-slaveri. Vi så arr av brutalitet så ekstreme at overlevelse virket verre for enkelte enn døden.»

«Under en konflikt blir kvinners kroppar en del av et byttesystem, et bytte som kan kjøpe det nødvendige i livet. Offentlige myndighetspersoner, hjelpearbeidere, sivile administratører og kvinners egne familier har alle blitt funnet medskyldige i å bruke kvinner på denne måten.»

14-årig mor.- Etter akten, sier Rehn, var det vanlig å ta macheten og hugge over jentas hånd

NORGES prioriteringer for oppfølging av resolusjon 1325

Av Vidar Helgesen

På møtet med Elisabeth Rehn, 18.juni 03 holdt statssekretær Vidar Helgesen fra Utenriksdepartementet dette innlegget.

Det er en glede for meg å delta på dette møtet med Elisabeth Rehn, Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF) og andre som arbeider for oppfølging av FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 om *kvinner, fred og sikkerhet*. Spørsmålet om kvinners deltakelse i fredsprosesser og fredsbygging er viktig for Norge -- både i seg selv og som en del av vår støtte til fred og forsoning i ulike konfliktområder.

Jeg kommer til å benytte denne anledningen til å orientere om Norges prioriteringer for konkret oppfølging av resolusjon 1325. **Jeg vil også fortelle litt om et unikt initiativ som partene i fredsprosessen på Sri Lanka tar, med norsk støtte, for å inkludere flere kvinner i fredsforhandlingene og sikre fokus på kvinnespørsmål.**

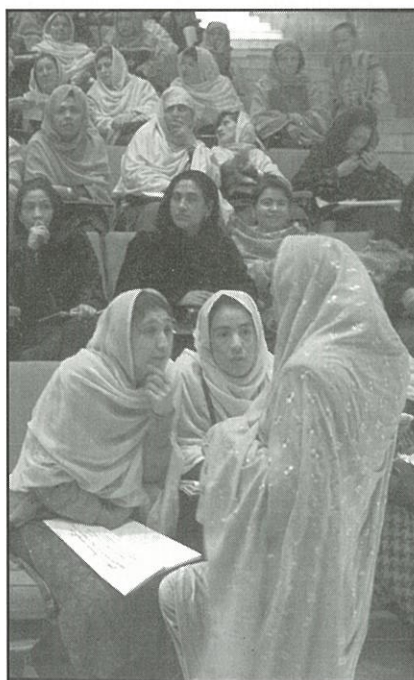
Sikkerhetsrådets resolusjon 1325 (2000) var et gjennombrudd da den ble vedtatt i 2000. Resolusjonen innebar at kvinners situasjon i væpnet konflikt ble tatt inn som eget tema på Rådets agenda. Den gir Rådet de nødvendige instrumenter til å sikre full og likestilt deltakelse av kvinner på alle nivåer i *beslutninger* om og *implementering* av FNs fredsoperasjoner. Dette gjelder for alle faser i krisehåndtering – forebygging, konfliktløsning og gjenoppbygging.

Erfaringene fra implementering og oppfølging av resolusjonen er så langt varierende. Mye mer kan fortsatt gjøres. Kvinner, fred og sikkerhet er et viktig temaområde. I norsk utenrikspolitikk har vi aktivt søkt å forankre dette temaet i FN og Sikkerhetsrådet.

Det har blant annet vært viktig for oss å ta opp denne tematikken i oppfølgingen av den såkalte Brahimi-rapporten om fredsbevarende operasjoner. Til tross for at Brahimi-rapporten kunne ha gjort *mer for spørsmål om kvinner i fredsoperasjoner*, ga den oss en plattform å jobbe på for å frem-

me dette spørsmålet internasjonalt. FN har brukt mye tid og ressurser på å følge opp og videreutvikle Brahimi-rapportens anbefalinger. Norge har vært i den privilegerte situasjon at vi har hatt anledning til å delta i dette arbeidet mens vi var medlem av Sikkerhetsrådet.

Som i så mange andre sammenhenger i FN, har *hovedutfordringen* vært å omsette politiske prioriteringer i praktisk handling. Generalsekretærens rapport om kvinner, fred og sikkerhet fra oktober 2002, gir en rekke anbefalinger på identifiserte områder og representerer et første steg i retning av å finne politiske løsninger på utfordringene.

Afghanske kvinner samlet til møte i Pakistan. De fikk heller dårlig oppfølging!

Men for å gi Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og Generalsekretærens anbefalinger mer "kjøtt på benet" er den uavhengige ekspertvurderingen fra UNIFEM et svært anvendelig dokument.

UNIFEM-rapporten *Women, War and Peace* er en gripende og rystende beskrivelse av kvinners situasjon i konflikter. Samtidig er det en detaljert og fyldig gjennomgang

av konkrete og påkrevde tiltak. Vi er Dr. Rehn og Johnson Sirleaf stor takk skyldig for en rapport som kler problemet nakent. Rapporten vil stå som et landemerke i arbeidet for å beskytte kvinner, men også bemyndige kvinner og gi kvinner en rettmessig rolle i konflikthåndtering og fredsbygging. Også UNIFEM skal ha stor takk for å ha tatt initiativ til at dette viktige arbeidet ble gjort.

Vi trenger ikke gå lenger enn til dagens situasjon i Liberia og Ituriprovinsen i Den demokratiske republikken Kongo for å bli minnet om hvor høyaktuelt problemet er. Liberia og DR Kongo er – slik UNIFEM-rapporten også er det – en kraftig påminnelse om at tiden er overmoden for å sette praktiske tiltak ut i livet. Dette er en utfordring til FN. Men det er først og fremst en utfordring til FNs medlemsland. Gjennom arbeidet i Sikkerhetsrådet og Generalforsamlingen bemyndiger medlemslandene Generalsekretæren til å treffe tiltak.

Dette er en utfordring som Norge tar på alvor. Vi arbeidet med kvinneperspektivet i konfliktspørsmål mens vi satt i Sikkerhetsrådet. Vi forsetter å prioritere dette over hele bredden av vår FN-politikk i dag. Gjennom vår plass i Sikkerhetsrådet spilte vi blant annet en aktiv pådriverrolle for likestillingsperspektiv i behandlingen av rapporter. Vi hadde også direkte dialog med Sekretariatet for å sikre kvinneperspektiv i Generalsekretærens ulike rapporter.

Videre har Norge – som et av få land – spilt en helt sentral rolle i å få opprettet en 'gender focal point'-stilling (kvinne rådgiver) innenfor FNs Department of Peacekeeping Operations. Etter tre års drakamp fikk man nylig gjennomslag for opprettelsen av en slik stilling. Nå starter prosessen for å sørge for at stillingen gir resultater.

Hvor står så verdenssamfunnet i dag?

Resolusjon 1325 er et internasjonalt instrument for å gi rett til full og lik deltakelse av kvinner på alle nivå i fredsprosesser. Dette gjelder både beslutningsprosesser og implementering. Resolusjon 1325 er også et instrument for å sikre at kvinners situasjon og stilling legges til grunn på en helt ny måte av FN i humanitær innsats og gjenoppbygging. Det er likevel fortsatt et godt stykke igjen før vi kan hevde at kvinners behov og deltakelse er innarbeidet som en del av FNs arbeid på lik linje

med andre sentrale hensyn.

Men diskusjonen om *hvorvidt* dette skal skje, er heldigvis et tilbaketrukket stadium. Det er godt dokumentert at fredelig samfunnsutvikling og kvinners rettigheter er tett sammenvevde problemstillinger. Vi vet at en levedyktig fred er nøye forbundet med kvinners anledning til å øve innflytelse på samfunnsutviklingen. Rehn/Johnson Sirleaf - rapporten er et viktig bidrag til denne kunnskapen. Vel så viktig er at Rehn/Johnson Sirleafs rapport gir en oppskrift på *hvorledes* disse målene kan nås.

Norges selvfølgelige *utgangspunkt* er at kvinner har en avgjørende rolle å spille i fredsprosesser. Ofte viser det seg at prosjekter som involverer kvinner er spesielt effektive. Men vi erkjenner samtidig at kvinner i overveiende grad fortsatt holdes på en armlengdes avstand fra disse prosessene. Og vi erkjenner at ikke bare kvinner, men også prosessene *i seg selv*, lider av at kvinner ikke sikres full og lik anledning til deltakelse.

I en krigssituasjon blir sivilbefolkningen alltid påført lidelser. Konflikter i nyere tid har imidlertid avdekket et mer foruroligende mønster – at kvinner i større grad blir utsatt for lidelser som er knyttet til deres kjønn. Ofte er det snakk om grove brudd på menneskerettighetene og humanitærretten. Vår innsats for fred, utvikling og menneskerettigheter blir derfor også en innsats for kvinners rettigheter.

Vår *politikk* er å arbeide i multilaterale institusjoner for kvinners deltakelse i fredsprosesser, fredsbygging og utvikling – med særlig fokus på FN-systemet.

Vår *målsetting* er at kvinners situasjon i væpnet konflikt må ha en plass i alle relevante deler av FNs arbeid med internasjonal fred og sikkerhet. Mye gjenstår. Men mye er oppnådd mht å befeste "nye" temaer som fokuserer på individets sikkerhet, kvinners situasjon, barn og væpnet konflikt, osv. FNs satsing på utvikling av en internasjonal rettsorden med en strafferettspleie som forsikrer mot straffefrihet for alvorlige krigsforbrytelser og brudd på internasjonal humanitær rett, er et konkret eksempel på å sette individets sikkerhet i sentrum.

Det trengs en ledende organisasjon, utpekt av FN, til å stå for kvinners utdanning og trening i konflikt - og post-konflikt situasjoner.

(Et av de mange forslagene til slutt i rapporten)

Neste *satsingsområde* – som vi nå bør samle innsatsen om – er å integrere kvinneperspektivet i alle sider av FNs fredsoperasjoner.

- Vi må påse at kvinnespesifikke aspekter ved fredsoperasjoner gis fylldigere dekning i Generalsekretærens rapporter og annen rapportering til Sikkerhetsrådet. Rådet må ha et særlig ansvar for å overvåke implementering av internasjonal humanitær rett og overholdelse av menneskerettigheter mht beskyttelse av kvinner og jenter under og etter konflikt.
- Det må skapes bedre balanse i ledende stillinger i FNs fredsoperasjoner for å motvirke underrepresentasjon av kvinner.
- Fredsbevarende personell bør gis bedre opplæring mht *sikkerhet, rettigheter* og kvinner og barns særlige *behov* i konfliktsituasjoner. UNIFEM, sammen med FNs Department of Political Affairs og UNDP, kan spille en viktig støtterolle her.
- Vi har lenge gått inn for null-toleranse mht FN-personell og seksuell utnyttelse av kvinner. Her gjenstår en utfordring i arbeidet med bevisstgjøring og holdningsendring.

Jeg vil dessuten gjerne understreke noen prinsipielle forhold av betydning for styrking av kvinneperspektivet i det multilaterale konfliktarbeidet.

- Sikkerhetsrådet er det fremste globale organ for å fremme internasjonal fred og sikkerhet. Norge har som sentral målsetting i FN-politikken at vi vil bringe arbeidet med konfliktforebygging og -håndtering i tydeligere og mer direkte inngrep med arbeidet for utvikling, humanitær bistand og fremme av menneskerettigheter.
- Kvinneperspektivet har klare forgreninger til begge FNs "verdener" – den politiske og den utviklingsorienterte. Ved å fokusere på kvinners situasjon i konflikt kan vi bidra til å bringe FNs politiske og utviklings aktiviteter tettere sammen.

Norge bistår også ulike fredsinitiativ utenfor FNs regi, som på Sri Lanka, der FN ikke har muligheten til å koordinere den internasjonale støtten som gis til fredsprosessen. Fordi *fredsprosessen på Sri Lanka* står meg spesielt nært, er jeg svært tilfreds med at Sri Lankas myndigheter (GOSL) og

Tamil-tigrene (LTTE) nylig opprettet en innovativ underkomite for kvinnespørsmål for å sikre en sentral *rolle* for kvinner, og en tilstrekkelig fokus på *kvinnespørsmål*, i fredsprosessen.

Kvinnekomiteen ble etablert etter ønske fra begge parter i konflikten. Komiteen består av 10 kvinner, 5 valgt av henholdsvis GOSL og LTTE. Komiteen har hittil avholdt to møter i Kili-nochchi, nord på Sri Lanka.

Som dere vet har Norge bi-stått partene i fredsprosessen som upartisk tilrettelegger siden

Resolusjon 1325 er et internasjonalt instrument for å gi rett til full og lik deltakelse av kvinner på alle nivå i fredsprosesser. Dette gjelder både beslutningsprosesser og implementering

2000, da Sri Lankas president og LTTEs leder ba oss om å spille en slik tredjeparts rolle. På anmodning fra partene har Norge utpekt

Astrid Nøklebye Heiberg som rådgiver for Kvinnekomiteen. Heiberg leder møtene, og Norge bistår partene med å legge til rette for komiteens arbeid.

Fra norsk side oppleves medlemmene av Kvinnekomiteen som svært engasjerte og ivrige etter å få resultater. Det er overraskende stor enighet mellom LTTE og myndighetens delegasjoner når det gjelder hovedprioriteringer for komiteens arbeid. Både LTTE og GOSL ser at kvinner ikke bare er offer i konflikten, men en *ressurs* som må inkluderes og brukes i arbeidet med alle spørsmål i en fredsprosess.

Målet for komiteens arbeid er å bidra til at kvinneperspektivet blir tatt hensyn til i alle faser og på alle nivåer i fredsprosessen. Kvinnekomiteen ønsker også å styrke arbeidet for kvinner og likestilling generelt, både i nord-øst og i sør.

Kvinnekomiteen vil bidra med forslag og innspill til hovedforhandlingene. Den vil også utarbeide "gender sensitive guidelines" for partenes samarbeid i ulike underkomiteer og andre strukturer om normalisering av sikkerhetssituasjonen, gjenoppbygging av de krigsrammede områdene og forsoning.

Konfliktløsning dreier seg regelmessig om fire hovedspørsmål: sikkerhetsspørsmål, økonomiske spørsmål, politiske spørsmål og forsoning. Kvinners spesifikke situasjon, behov og rolle må behandles i forhold til *alle* disse spør-

mål. Kvinners perspektiv gjelder ikke bare "kvinneting" – og "kvinneting" er ikke bare kvinners ansvar.

- I fredsprosessen på Sri Lanka må, for eksempel eventuell vellykket *sikkerhetsreform* og reintegrering av tidligere stridende, ta høyde for at rundt halvparten av LTTEs militære kadre er kvinner.
- Når det gjelder *økonomiske spørsmål*, for eksempel, vil selvsagt bistandsprosjekter i alle deler av landet – og i alle faser av gjenoppbygging og utvikling – måtte ta hensyn til mange kvinners spesielle behov som enker og eneforsørgere.
- I forbindelse med utviklingen av nye, bærekraftige *politiske strukturer* i de tamilspråklige områdene – som en del av en løsning på konflikten – må partene og det internasjonale samfunnet påse at støtte til organisasjonsutvikling og kapasitetsbygging bidrar til å sikre jobber og roller for både kvinner og menn.
- Gjennom konkret samarbeid innenfor og utenfor fredsprosessen kan Kvinnekomiteen i seg selv bidra til *forsoning* mellom etniske grupper på Sri Lanka. Som en del av et eventuelt kvinnenettverk på Sri Lanka vil den også kunne gi anledning for kommunikasjon om fredsprosessen mellom sivilt samfunn og hovedforhandlingene.

Etter det vi erfarer er det første gang i en fredsprosess så spesifikt pekt på behovet for et kvinnersperspektiv i alle fasene av en fredsprosess. En hver konflikt og fredsprosess er selvsagt forskjellig. Likevel tror vi at Kvinnekomiteen på Sri Lanka kan bidra til å inspirere andre til å konkretisere oppfølgingen av resolusjon 1325 på nye og effektive måter.

Det er ikke enkelt å gjøre kvinners viktige rolle i freds og forsoningsarbeid til en virkelighet. Resolusjon 1325 er et verdifullt redskap i dette arbeidet –

både for FN, FNs medlemsland og for parter i ulike freds- og forsoningsprosesser. Rehns rapport og konferanser

som denne er viktige for å øke vår bevissthet om spørsmålet og inspirere til videre innsats.

Vi erkjenner at kvinner i overveiende grad fortsatt holdes på en armlengdes avstand fra disse prosessene.

Kvinner i krig og gjenoppbygging

Innlegg i paneldebatten ved Sidsel Wold, NRK

Vi i mediene skal formidle krig og gjenoppbygging for folk flest. Vi lager reportasjer og innslag som er med på å forme folks syn på konflikten i verden.

Debatten før i dag har trukket frem den dårlige rekrutteringen og representasjonen av kvinner i viktige institusjoner som UD og FN. Og jeg må dessverre si at satsingen på kvinner har vært tilsvarende elendig i utenriksredaksjonen i NRK, noe som endte med at fire menn nå sendes ut som korrespondenter. Etter sigende var ingen kvinner kvalifiserte, men ingen sjefer hadde heller vært villige til å gi jenter erfaring i felten. Det innebærer at korrespondentnettet fra høsten 2003 består av 8 menn og 1 kvinne.

Det at også kvinner dekker utenriksstoff er viktig for nettopp å vise kvinners liv der ute. Menn har en tendens til å konsentrere seg om det store politiske spillet blant de store gutta, de er mer opptatt av våpen, teknikk og posisjoner enn oss. Jenter ser mer etter konsekvensene for lokalbefolkninger, vi ønsker oftere å vise menneskene i det store spillet. Og vi har lettere tilgang til kvinner som kilder, særlig i arabiske land. Medienes dekning trenger begge innfallsvinklene, mennenes og kvinnenenes. Men da må også kvinner slippe til, og NRK lover i alle fall at det skal bli bedre nå.

Mediene generelt viser ofte de større slagene og konfrontasjonene. Vi ser menn aktive som soldater og demonstranter. Kvinner gråter over sine falne, det er som i nasjonalsangen: "Alt hva fedrene har kjempet, mødrene har grætt..." Vi vet jo at kvinner ofte har flere roller enn bare å være mor til soldatene og offer. Det ser vi lite til i utenriksreportasjene.

Vi har også dessverre CNN-effekten. De store mediene og også de små, trekker seg ut når slagene er over. Da flytter alle journalistene til neste slagmark og glemmer den forrige. Afghanistan for eksempel, er det få som følger nå, men der er det nesten like ille som i tiden før krigen mot Taliban. Afghanerne er kvitt Taliban, men nå herjer de gamle krigsherrene som de vil igjen. Det siste halvåret har Irak vært i fokus. Men nå som krigen er over, men den blodige okkupasjonen fortsetter, blir vi nok snart lei det også.

Men jeg kan ikke huske å ha sett mange reportasjer med kvinner i hovedrollene fra de store konfliktområdene. Men med journalister som også har et øye for kvinner i krig og gjenoppbygging tror jeg det blir lettere å oppfylle FN-resolusjon 1325 – for da blir kvinners behov og plass mer synlig.

GJENNOMFØRING AV S - 1325

HVORDAN?

I samband med toårsmerkingen høsten 2002 for resolusjonen kom to sentrale dokumenter fra FN-systemet:

- Kofi Annan, Rapport til Sikkerhetsrådet :”Kvinner, fred og sikkerhet”
- Elisabeth Rehn og Ellen Johnson Sirleaf, Rapport til UNIFEM: *Women, War, Peace.*

Annans rapport har 21 og UNIFEM-rapporten 22 forslag til gjennomføring av resolusjonen. Det er UNIFEM-rapporten som stiller de mest vidtrekkende og forpliktende kravene.

Om vold mot kvinner

Annan: All planlegging av fredsbevarende operasjoner må ta hensyn til den utstrakte volden mot kvinner under krig og konflikt, og også fra fredsbevarende styrker.

UNIFEM: Opprett en internasjonal sannhets- og forsoningskommisjon om vold mot kvinner under krig og konflikt. Lag målrettede sanksjoner mot handel med kvinner og jenter. Kvinner som har opplevd slik vold må få økonomisk erstatning.

Internasjonale rettslige tiltak

Annan: Fordøm alle brudd på kvinners og jenters menneskerettigheter. Krev at alle parter skal respektere internasjonale avtaler som angår jenter og kvinner. Amnestier som ledd i fredsavtaler må ikke omfatte kjønnsbaserte forbrytelser. Sørg for at framtidige tribunaler som Sikkerhetsrådet vedtar å inkludere dommere og rådgive-

re med kompetanse på spørsmål om overgrep mot kvinner og jenter, og at jente- og kvinneofres interesser og personlige integritet blir respektert.

UNIFEM: FNs generalsekretær må oppnevne en ekspertgruppe som kan identifisere hullene i internasjonal og nasjonal lovgivning, for å sikre kvinner i konflikt- og situasjoner bedre vern og en plass i gjenreisingsarbeidet. Stater som har ratifisert den internasjonale straffedomstolen (ICC) må gjennomgå sine egne lover for å sikre samsvar med ICCs bestemmelser spesielt om forbrytelser mot kvinner. FN må opprette midlertidige domstoler som kan behandle vold mot kvinner fra familiemedlemmer og samfunnet for øvrig. Nasjonale valglover og internasjonal valgordgivning må ha kvotering som sikrer likestilling i beslutningsorganer, minst 30 % til å begynne med.

Fredsbygging

Annan: Kvinneperspektivet må være tydelig i mandatet for Sikkerhetsrådets delegasjoner til konfliktområder. Sikkerhetsrådet må få rapporter om situasjonen for kvinner og jenter i konfliktområder, og sørge for at lokale kvinnegrupper og nettverk blir rådspurt. Alle fredsavtaler som blir framforhandlet av FN skal ta opp virkningene av krig og konflikt for kvinner og jenter. Kvinner skal delta fullt ut og på lik linje under fredsforhandlinger på nasjonalt og internasjonalt plan, og de skal sikres opplæring om formelle fredsprosesser.

UNIFEM: FN må opprette et

eget organ for opplæring av kvinner i konflikt og gjenreisings situasjoner. Humanitære tiltak og gjenreisings tiltak må analyseres med henvisning til kvinners situasjon. Områder som kvinner har hovedansvar for – mat- og vannforsyning, sanitære forhold, helse og energi - må inkluderes i gjenreisingsplanene. FNs egne organer må inkludere kjønns spesifikke analyser i planene for gjenreising av samfunn etter krig og konflikt.

Generalsekretæren må øke kvinneandelen på topp-plan i fredsrelaterte funksjoner. Det bør være minst 30 % kvinner blant Annans spesielle utsendinger og representanter. I 2015 bør det være full likestilling i slike funksjoner. FN bør opprette et eget fond for kvinners fredsbygging. Kvinner må inn i alle fredsforhandlinger på lik linje med menn. FN og medlemslandene bør investere i kvinneorganisasjoner som en strategi for konflikthindring, konfliktløsning og fredsbygging.

Fredsbevarende tiltak

Annan: Kvinneperspektiver må innarbeides tydelig i mandatet for alle fredsbevarende tiltak, og skal regelmessig rapporteres til Sikkerhetsrådet. Data som samles inn i samband med operasjoner skal gi tydelig informasjon om kvinners og jenters situasjon. Det må sørges for nødvendig økonomiske og menneskelige ressurser og egne programmer for kvinner og jenter.

UNIFEM: Ekspertene på kvinnespørsmål skal delta på alle ni-

Norges ansvar i FN

Av Kari Karame, NUPI

Resolusjon 1325 ble enstemmig vedtatt etter den første diskusjonen som noen gang har funnet sted i FN's Sikkerhetsråd om kvinner, krig og fred. Den gir en helt ny type legitimitet til anvendelsen av et kjønns-perspektiv i konflikt- og fredsstudier, og framfor alt til kvinneorganisasjoner over hele verden som har arbeidet for fredelige løsninger på konflikter. Resolusjonen understreker nødvendigheten av at kvinner blir integrert i fredsbygging, på alle nivå og i alle faser av en slik prosess. Stort sett brukes det ord som 'retter sterk henstilling om'; 'ber'; 'understreker'; 'oppfordrer'. Teksten ender med 'Beslutter å ha aktiv oppmerksomhet på denne saken i tiden framover'.

Dette er tydelig tale i FN sammenheng, men samtidig som vi er glade over denne nyvinningen bør vi også være klar over dens begrensninger. Verken FN generelt eller Sikkerhetsrådet har noe organ som kan sørge for at resolusjoner blir gjennomført og

våer og områder for fredsbevarende tiltak. Alle opplæringsprogrammer for humanitære, militære og sivilt personell i slike tiltak skal gjennomgås med tanke på kvinneperspektivet. Alle retningslinjer for internasjonale og lokale humanitære og fredsbevarende tiltak skal forbedres for å bli i samsvar med internasjonal rett og folkerett, og gjøres obligatoriske.

Forslagene er sammenstilt og oppsummert av Mari Holmboe Ruge.

etterlevd. Det er det opp til medlemslandene å gjøre, og det er derfor viktig at noen går i spissen for dette.

Norge blir i internasjonal sammenheng sett på som et foregangsland når det gjelder å fremme kvinners rettigheter både i bistand og fredsprosesser. Det stilles forventninger til Norges innsats på dette området. Dette forplikter.

Norge var medlem av Sikkerhetsrådet da resolusjon 1325 ble vedtatt, og hadde formannskapet i mars 2001. I denne egenskapen deltok Norge i den internasjonale kvinne-dagen som ble arrangert av UNIFEM, og fra norsk side ble det tatt initiativ til en pressemelding fra Rådet som "vektlegger behovet for å inkludere kvinner i fredsforhandlinger, gjenoppbygging etter konflikt og i FNs fredsoperasjoner. Rådet ba om at resolusjon 1325 ble gjennomført raskt og helhetlig og at FNs avdeling for fredsbevarende operasjoner (DPKO) ble styrket for å sikre gjennomføring av disse målsetningene, samt inkludere likestillingsekspertene i FNs fredsbevarende operasjoner."

Medlemskapet – og spesielt formannskapet – i Sikkerhetsrådet var derfor en fin anledning til å fremme "Norges merkesaker". Men dessverre viser erfaring både fra målgrupper, aktører og forskere, at gjennomføringen av resolusjoner er et helt annet kapittel. FN er en organisasjon av medlemsland som har svært ulike kulturer og tradisjoner, og 'gender' eller 'det sosiale kjønn' er et felt hvor disse ulikhetene

er spesielt store. Det kan derfor være vanskelig, kanskje umulig, å få samtlige medlemsland til å følge anbefalinger om for eksempel 'gender mainstreaming', men det bør ikke hindre andre land å handle nasjonalt.

Jeg har derfor tre spørsmål til norske myndigheter:

*Hvordan følger Norge opp det arbeidet som ble lagt ned på dette feltet i løpet av medlemskapet

*Hva gjør Norge konkret innenfor egne rekker, for å følge opp anbefalingene i resolusjon 1325 om en bedre kvinne-representasjon i konfliktløsning og fredsprosesser

*Hva betyr det i denne sammenhengen at stadig færre internasjonale operasjoner i konfliktområder står under FN-kommando? Hvor stort håp kan vi ha om at FN-resolusjonene blir etterlevd?

Situasjonen for kvinnene i Irak kan tjene som en illustrasjon her. De utgjør 55 % av landets befolkning, men hvem taler deres sak i dag? Manglende fysisk sikkerhet og økende makt hos presteskaper har gjort at kvinnene er mindre ute enn før, de er derfor lite til stede i nyhetsbildet. Koalisjonsstyrkene later ikke til å ha hatt noen spesiell policy overfor de hardt prøvede irakiske kvinnenes behov, eller for å dra nytte av deres erfaringer og evner. Da 300 delegater som representerte alle fraksjoner i landet møttes i mai 2003, på Koalisjonens initiativ og under deres beskyttelse, var det bare 5 kvinner til stede. Resolusjon 1325 ble ikke nevnt.

KVINNERS DELTAKELSE I FREDSBEVARENDE STYRKER

HVA BETYR DETTE FOR DISKUSJONEN OM KVINNER OG VERNEPLIKT?

Av Torild Skard

"Flere kvinner inn i FN-operasjoner" er en av satsingene i Resolusjon 1325. Personellet rekrutteres som regel fra de nasjonale militære styrkene. Hva betyr det for diskusjonen om kvinner og verneplikt? Er dette en politikk som IKFF ønsker å arbeide for? Dette var spørsmål som ble reist på et møte i IKFF i vinter hvor Torild Skard innledet til diskusjon. Vi gjengir innledningen her.

Det er en vesensforskjell mellom enkelte kvinner som deltar i militære aktiviteter på frivillig basis – og militær verneplikt for kvinner. Verneplikt er en samfunnsmessig institusjon, som i prinsipp gjelder alle menn tvangsmessig, selv om ikke alle avtjener den.

Jeg har lenge gått mot militær verneplikt for kvinner ut fra ulike grunner:

- økt militarisering av samfunnet
- styrker militærsystemet og de maskuline verdiene
- svekker kvinnerollen og de feminine verdiene
- feil oppfatning av likestilling
- et blindspor for "oppmykning" av det militære
- en ny samfunnsbyrde for kvinner, som allerede i stor grad bærer større samfunnsbyrder enn menn
- en avsporing av diskusjonen om forsvaret og samfunnsutviklingen.

Vi må se på dette ut fra to perspektiver, i et militært perspektiv og i et kjønnsrolle- og likestillingsperspektiv.

Det militære

Det er store variasjoner

i hva som er krig og forsvar i verden opp gjennom tidene, og det er store variasjoner i kjønnsroller generelt. Men overalt er krig en sak for menn. Menn forberedes til krig samtidig som muligheten for krig spiller inn på oppdragelsen av gutter og jenter.

Den amerikanske professoren i internasjonal politikk Joshua Goldstein understreker at krigen som en sak for menn er resultat av mange faktorer. Særlig viktig er

- små, biologiske kjønnsforskjeller i kroppsstørrelse, styrke og røffhet og
- kulturell forming av tøffe, modige menn som gjør fienden "feminin" for å kunne dominere over fienden.

Krigen som sak for menn forhindrer ikke at kvinner i situasjoner med væpnet konflikt kan være aktører i tillegg til ofre for krigshandlingene.

Dagens forsvar i industrialiserte land omfatter store og permanente militære systemer, preget av autoritære og hierarkiske strukturer. De er styrt av menn og er omtrent utelukkende basert på bruk av voldelige virkemidler, til dels med enorm

ødeleggende kraft. Ikkevoldsforsvar har vært en sak for små utgrupper.

En må ikke glemme at militærsystemet inngår i generelt sterkt mannsdominerte samfunn, der menn har makt i politikken, i økonomien og i familien.

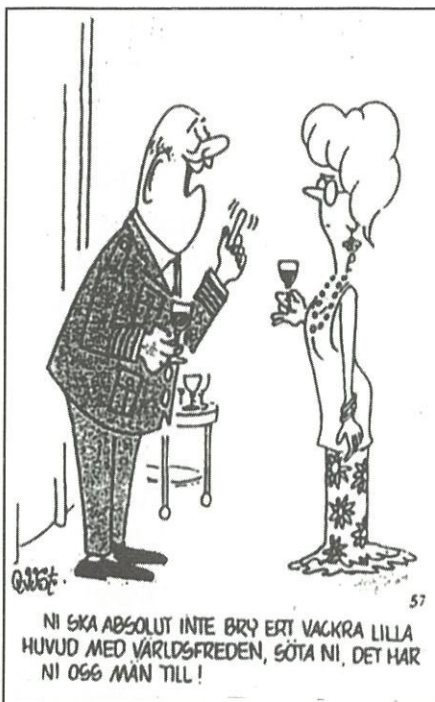
Kjønnsroller og likestilling

Er kjønnsrollene skapt av biologi og/eller kultur? Etter mitt syn er det et både/og, og samspillet mellom biologi og kultur kan variere.

Det er videre et samspill mellom barneoppdragelse og samfunnsstruktur, inkludert det militære. Det finnes stort rom for ulike roller, men det er sterke tendenser til at menn dominerer i krig og politisk lederskap, mens kvinner har omsorg for barn og svake.

Hva er likestilling? Skal det innebære en mekanisk likebehandling? Etter mitt syn er det viktig med likhet i rettigheter, status, makt og ressurser, men ikke nødvendigvis med hensyn til oppgaver og roller. En må være oppmerksom på at det i likestillingsarbeidet er en fare for likeretting av den svake

part med den sterke. Det vil si at kvinner blir som menn. Det betyr ikke at den sterke part endres. Menn blir ikke mer som kvinner. Og mannsamfunnet

oppretholdes.

Vil vi ha likebehandling i alle sammenheng? Skal vi ha like roller bestanding? Der kvinner går inn i mannsdominerte domener, blir kvinner lett som menn, og dermed opprettholdes mannsamfunnet. Jeg mener likeverd må stå sentralt i likestillingens navn. Dette innebærer at kjønnsforskjeller opprettholdes der det er grunn for det. Kvinners roller og verdier må verdsettes som likeverdige menns roller og verdier. Det bør føres en verdidiskusjon om kvinner skal inn i mannsdominerte yrker eller ikke. Vi bør stille spørsmål om hvilke kjønnsforskjeller som bør bevares.

Hvordan skal vi fremme likestilling? Det er mange åpne spørsmål og det er nødvendig med press fra enkeltindivider, folkelige bevegelser og styrende organer. Vi i Norge har hatt størst framgang i det politiske

livet. Det er mye vanskeligere i det økonomiske livet og familien. Det militære er særlig vanskelig.

Skal kvinner bli lik menn eller skal de stå utenfor?

Det er viktig å diskutere og problematisere kjønn og det militære. Det er ingen enkle løsninger. Enten står kvinner "utafor" - eller de blir "likerettet" i forhold til det militære. Menn er på sin side svært ambivalente i forhold til en endret mansrolle.

Etter mitt syn er militær verneplikt for kvinner ikke veien å gå. Hvilken hensikt og hvilke muligheter er det for den enkelte kvinne i det militære? FN-styrker er en ordinær militær styrke. Vil kvinners deltakelse gjøre disse styrkene "mykere"? Vi må diskutere på hvilket grunnlag og hvilke roller de skal ha her. Hvilke posisjoner og funksjoner? Stridende eller ikke? Segregert eller integrert?

Kvinner, fred og sikkerhet

Selve sikkerhetsrådsresolusjonen 1325 har ikke et militært perspektiv. Den tar sikte på å styrke freden og ivareta kvinners behov ved å øke kvinners deltakelse i fredsprosesser og gjenoppbygging etter konflikter. Den omtaler kvinners fredsrolle, kvinners rettigheter pluss humanitære behov.

Men teksten bærer klart preg av politisk kompromiss. Den er et sammensurium av behovet for beskyttelse av kvinner i konfliktområder og å øke kvinners mulighet til fredsbygging. Resolusjonen henvender seg til medlemsstater og FN og tar fortrinnsvis sikte på lokale borgerkriger. Ser vi for eksempel på fredsbevarende styrker som sendes til den 3. verden, er de nokså sammensatte med grupper fra ulike land, med ulik samfunnsmessig og kulturell

bakgrunn.

En rekke tiltak og virkemidler foreslås i resolusjonen, inkludert opplæring av militære om beskyttelse av kvinner i krig. Med hensyn til kvinner i fredsoperasjoner er det tale om militære observatører, sivilt politi, menneskerettighets- og humanitært personell. Militært personell nevnes også, men vagt. Resolusjonen forutsetter ikke nødvendigvis militær verneplikt for kvinner, men sannsynligvis kvinnelige militære.

En bør diskutere nærmere hva resolusjonen egentlig innebærer og hvordan den skal gjennomføres, eventuelt ikke gjennomføres. I konfliktsituasjonen bør en kanskje mer se på hvordan politiske og sosiale spørsmål skal løses.

SITATET:

«Krig er først håpet om at det vil gå en selv bedre, deretter forventningen om at det vil gå den andre dårlig, så tilfredsstillelsen ved at det heller ikke går den andre bedre, og endelig overraskelsen over at det går dårlig for begge parter.»

Karl Kraus, forfatter

Kvinner, fred og sikkerhet

På FN's dagsorden ?

Rapport fra studiearbeidet i Sandnes og Stavanger om S - 1325

For mer enn to år siden vedtok FNs Sikkerhetsråd Resolusjon 1325 (31. oktober 2000). Den handler om **Kvinner, fred og sikkerhet**. Kvinneorganisasjoner i mange FN-land, blant dem IKFF internasjonalt, og en rekke frivillige organisasjoner (NGO's) hilste vedtaket velkommen. Forventningene var store. Hvilke konsekvenser ville Resolusjon 1325 få ?

Dessverre er det vel få i vårt land som har hørt om dette vedtaket i FNs Sikkerhetsråd. Alle som er abonnenter på IKFFs blad *fred og frihet*, har vel fått informasjon. Men vi fikk mer kjennskap til den, da IKFF holdt sitt landsmøte i Stavanger i 2002. Ellen Sofie Baalsrud, medlem av landsstyret og representant i IKFFs hovedstyre i Geneve, WILPF, ga interessant informasjon.

Vi ville vite mer om Resolusjon 1325. Landsstyret satte ned en komité som skulle arbeide videre med den. Studieringer ble satt ned i Oslo og i Stavanger/Sandnes. Gjennom flere måneder har vi drevet intense studier og lest en haug med supplerende bakgrunnstoff ved siden av teksten i resolusjonen. Spesielt ble likestillingsperspektivet i forhold til spørsmål i resolusjonen inngående drøftet.

Krigstruslene mot Irak har ikke gjort vårt studiearbeid mindre aktuelt. Men vanskeligere. Som for andre kvinner,

barn og menn i alle land, har angsten for ny krig, denne gang mot Irak, gått inn i oss, i kropp og sjel. Hvordan må ikke folkene i Irak oppleve dette forferdelige som de må stå helt hjelpeløse overfor? Og hva kan vi gjøre? Noe må vi gjøre. Vi kan i det minste fortsette med vårt studiearbeid.... Fredsarbeid er også kunnskapstillegning. Vi må unngå å bli paralyisert av despoter.

Det som skal til er en tankerevolusjon har Nobelfredsprismottaker Sean MacBride sagt om fredsundervisning. Det skal innrømmes at vi har hatt visse problemer med å få fart på studiet av resolusjon 1325. Det skyldes også noe så trivielt som at den engelske teksten i Resolusjonen måtte oversettes av oss til norsk. UD, som er veldig glad for at IKFF er behjelpelig med å spre kjennskap til den ut blant folk, ville ikke selv oversette den.

(Noen av oss har kranglet med UD om dette). Men vi har klart å få frivillig hjelp med oversettelsen (Einar Eriksen, Sandnes).

Store konsekvenser for kvinner

Analysen av teksten i Resolusjon 1325 har vært interessant nok i seg selv. I diplomatiske kretser kaller man ikke en spade for en spade. Med kritiske øyne har vi lest teksten om og om igjen. Ordene kan vi

snart utenat. Diplomaterne i Sikkerhetsrådet som har forfattet den, må nok regne med at også denne resolusjonen tolkes noe ulikt. Men uansett, Resolusjonen om Kvinner, fred og sikkerhet, skal være en rettesnor for FN-systemet. Og FNs medlemsland blir oppfordret til å følge opp med tiltak i sine land.

Det betyr at kvinner skal få større muligheter til å delta i fredsforhandlinger/prosesser på høyt plan der beslutningene blir tatt. Det gjelder arbeidet med å hindre, styre og løse konflikter, og å delta i gjenoppbygging/planlegging etter krigshandlinger. Og dette vedtaket skal følges både nasjonalt og internasjonalt.

Videre blir FNs medlemsland bedt om å bidra med forslag på kandidater som spesialrådgivere. Det er FNs generalsekretær som vil ha et oppdatert register på kvinner.

Studeringen vår hadde mange gode tips. Kvinner som bl.a. har kunnskaper og erfaring fra flyktningearbeid, eller i organisasjonsarbeid i utlandet, bør være aktuelle kandidater. Kvinner i fredsorganisasjoner som representerer studie- og forskningsarbeid på krig/fred og konfliktløsning, bør også være aktuelle ressurspersoner i denne sammenheng.

Hva om Norge oppretter en KVINNEBANK over ressurspersoner ?

Uklart om likestillingsperspektivet

Hva innebærer egentlig begrepet "FNs fredsbevarende operasjoner"? I følge Sikkerhetsrådets Resolusjon ønsker man at her skal likestillingsperspektivet gjelde, "særlig blant militære observatører, sivilt politi og menneskeretts- og hjelpepersonale".

Vi stiller spørsmål ved formuleringene og uklare definisjoner. Vi mener at det er vesensforskjell mellom "FNs fredsbevarende styrker" og "FNs fredsbevarende operasjoner". Å være "fredsbevarende" er ikke det samme som å foreta "operasjoner". Den siste betegnelsen er vel et "modernisert ord" for militær innsats i krig.

Om likestillingsperspektivet skal gjennomføres i hele det militære system, vil det bare forsterke den urgamle tenkningen som dette systemet baserer seg på.

Vår tid skriker etter nytenkning.

FNs charter sier at vi skal "løse stridigheter eller konflikter med fredelige midler", nytenkning og retningslinjer for å opprettholde mellomfolkelig fred og sikkerhet.

FRED OG FREDSKULTUR

Vi har definert målet med vårt studiearbeid i to punkter:

- 1) Hva mener vi/IKFF om kvinner i det militære?
- 2) Hvordan kan kvinner brukes som fredsbyggere?

IKFF, som er

en internasjonal kvinne- og fredsorganisasjon, har på sitt program "å samarbeide med andre organisasjoner mot vold og krig". Landsmøtet i 2002 pekte på ulike sider ved Sikkerhetsrådets Resolusjon 1325. I tillegg til å fremheve kvinners selvsagte deltaking i fredsbyggende prosesser, åpner den for kvinnedeltakelse i FNs fredsbevarende operasjoner, inkludert de militære. Dette reiser igjen store spørsmål om kvinner i militære system, som IKFF lenge har vært opptatt av". (arbeids-programmet 2002/03).

Historisk har IKFF helt fra organisasjonen ble grunnlagt i Haag i 1915 og opp til vår tid, arbeidet ut fra, plattformen: "Å erstatte vold med ikkevold i alle konflikter" og å oppnå fullstendig og universell nedrustning. (IKFFs lover)

Fra grunnleggelsen av vår internasjonale organisasjon, opp til vår tid, har det også vært intensjonene i den fremtidsretta tenkningen at kvinner kan tilføre nye perspektiver i utvikling av samfunnet. I alle år har fredsundervisning og fredsoppdragelse stått på programmet. Ideen til et "Nasjonenes samfund" ble formulert allerede i 1915. Intensjonene

Verneplikt for kvinner:

var å etablere et samarbeidsforum for konfliktløsning. FN bygger videre på de samme prinsipper og grunntanker: "... å redde menneskeheten fra krigens svøpe..." (innledning-sordene i FNs charter).

IKFF er opptatt av gjensidig respekt mellom mennesker og nasjoner og å være med å fremme mellomfolkelig samarbeid, som også er FN-paktens målsetting.

På alle møtene i studieringen har vi hatt engasjerte samtaler. Vi har også drøftet det forterpa temaet - om kvinner er fredeligere enn menn? Uansett, vi er enige om at ingen kan fornekte fakta: nemlig at kvinner fra livets opprinnelse er menneskehetens mødre og bevarere av livet. I vår militaristiske "ukultur-tid", vil vi fremheve at kvinnes fredskulturelle "arvegods" må vernes, ikke nedvurderes.

Etter vår mening er det derfor å snu opp ned på tradisjon og verdigrunnlag i vår kultur når man i likestillingens navn inviterer kvinner til å gjøre "karriere" i det militære system. Eller som likestillingsombudet, Kristin Mile hevder i Stavanger Aftenblad 1. nov. 2002: "Likestillingen gjelder enten alle eller ingen. Forsvaret er den siste mannsbastionen".

Vi har i flere måneder vært vitne til hvordan en mann, eller to eller tre, lett kan overta kontrollen med hele "mannsbastionen". Det har også skjedd før i historien. Men nå åpenbart i strid med Folkeretten og FNs-Sikkerhetsråd.

"Det var som hoppet av FN-

sporet, men USA" skriver Nationen på lederplass, 19. mars-03. At FN ikke lot seg presse til å godta krig mot Irak, er en trøst for alle som ønsker at FN skal beholde sin integritet. Og det er hele jordens befolkning, unntatt disse som faktisk heller vil ha krig.

IKFFs linje når det gjelder spørsmål om kvinner i det militære system, har både før og etter at vi fikk Likestillingsloven, vært klart negativ. IKFF har gjentatte ganger presisert dette overfor Stortinget og i en rekke artikler. I boka Fred og Frihet Rogaland IKFF 40 år 1988, (s. 57) skriver Ingrid Eide:

"Det var kvinners håp at de livsverdier kvinnekulturen rommer, også mer og mer skulle få prege samfunnet. Men under en likestillingsbølge løper man alltid en fare for at den sterkere part likedanner den svakere med seg selv: Kvinner blir krigere uten at mennene lærer å skjerme liv på kvinners vis".

Om Resolusjon 1325 skal realiseres i praktisk politikk, bør regjeringen ha fokus på den delen som omfatter byggende arbeid for fred, mener vi.

EN NY VERDIKOMITE ?

Vi har også knyttet våre studier av Resolusjon 1325 til FN-appellen, ved årtusenskiftet:

"ET TI-ÅR FOR FREDSKULTUR OG IKKEVOLD FOR VERDENS BARN"

Har folk fått noen informasjon om denne appellen ? Har regjeringen foretatt seg noe ? eller har den planer om det ?

Vi spør om det nå er aktuelt å etablere en ny Verdikomite? Den kunne for eksempel ta opp i seg hele spekteret i FN-appellen, som skoleplaner/

fredskultur/undervisning - kontra mobbing/vold i media/gatevold/rasisme/krigsleketøy/spill/reklame/ osv.

En slik type ny verdikomite ville muligens kunne bli et forum for brennaktuelle spørsmål som folk sliter med i dag. For eksempel: HVORDAN STOPPE KRIGEN I IRAK ?

"Det viktigste er å bygge en politisk opinion som kan stanse denne krigen. Det er å handle i tråd med god forebyggende medisin" uttaler overlege Mads Gilbert i intervju i Nationen 19. mars-03.

Om regjeringen samarbeider med opinionen er vel tvilsomt. Men den kan lytte til gode ideer. Vi tror at det vil

være en god ide å starte med en omvurdering av budsjettbevilgningene. Mindre til våpen mer til fattige og sultende barn og folk i verden. Mer til opplæring i fredsbygging og mindre til krigsformål.

Johanne Skog Gripsrud
Kari Foldøy
Sandnes IKFF
Stavanger IKFF

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Brevet i ruten under ble 15.05.03 referert på møte i Sandnes IKFF, og alle ga sin støtte til dette brevet.

HVORFOR LIKESTILLING ?

På møte i IKFF-Stavanger, 28. april 2003, drøftet vi bl.a.våre erfaringer med studiearbeid med FNs Sikkerhetsråds Resolusjon 1325 om Kvinner, fred og sikkerhet. Landsstyret har fått referater og en oppsummerende artikkel der vår konklusjon er at:

"Om Resolusjon 1325 skal realiseres i praktisk politikk, bør regjeringen ha fokus på den delen som omfatter byggende arbeid for fred."

Vår del av dette studiearbeidet er avsluttet. På vårt møte ble det likevel en diskusjon knyttet til Resolusjon 1325 om **likestilling**, fordi 1325 reiser spørsmålet om 50 % likestilling når det gjelder det militære system.

Etter vår mening er dette uakseptabelt. Kvinnenes likestillingskamp for like muligheter til utdanning, arbeid og rett til å delta og bestemme over samfunnsutviklingen, er ingen kamp for å bli mest mulig lik menn. Hvis ikke kampen for likestilling også ivaretar kvinners likeverd, da er det på tide med selvransakelse, Hva mener vi med **likeverd** ? Hvis vi hadde hatt en lov om **likeverd**, ville vi hatt en helt annen diskusjon om spørsmål angående militærsystemet og kvinners identitet og livsverdier.

Det er ikke første gang **likeverd**spørsmålet reises i forbindelse med praktisering (politisk) av likestillingsloven. Det er likevel problematisk å reise en debatt om **likestilling/likeverd**. Tross det ber vi om plass til en notis i *fred og frihet* for ovenstående.

Vennlig hilsen for IKFF-Stavanger.

Kari Foldøy, leder
Johanne Skog Gripsrud ref.

DEBATTEN OM SIKKERHETSRAADSRESOLUSJON 1325 OG VERNEPLIKT FOR KVINNER

Ellen Elster

Av Ellen Elster

Umiddelbart synes en sammenstilling av 1325 og spørsmålet om kvinner og verneplikt for kvinner lite passende. Resolusjonens hovedfokus er å gi kvinner mulighet for å delta i de ulike delene av fredsprosesser og oppbygging av samfunnet etter krig og konflikter. Artiklene til Torild Skard og Johanne Skog Gripsrud i dette nummeret viser at dette er et svært relevant spørsmål. Vi vil derfor summere opp noe av den debatten som har pågått siden spørsmålet ble reist.

Tidligere likestillingsdirektør Ingunn Yssen startet det hele for omkring et og et halvt år siden med en kronikk i Dagsavisen (21/4-02) om Resolusjon 1325. Hun stilte det provoserende spørsmålet: "Kan kvinner skape fred?" I kronikken pekte hun på at det er få kvinner som får lov til å delta i fredsforhandlinger og viste til Norges manglende rolle som pådriver, og det til tross for at mulighetene har vært store med norsk formannskap i Sikkerhetsrådet, noe som var tilfellet på det tidspunktet. "Norge bør ligge i forkant når det gjelder å bruke virkemidler for å gi kvinner innflytelse over formelle fredsforhandlinger Norge bidrar til."

Karin Ask, forsker ved Chr. Michelsens Institutt fulgte opp og spurte "Vil stemmene til dei afghanske kvinnene bli høyrd og kva støtte vil dei få for perspektiv og saker dei legg fram?" (Dagsavisen 16/5-02). Vi vet i dag hvordan det gikk. Kvinnene ble tatt inn i det gode selskapet, men ble dels harselert og dels truet, slik at kvinnene ble skremt bort. Når det gjelder Irak i dag, vil ikke amerika-

nerne en gang lytte på det øret når spørsmålet taes opp, blant annet av representanter fra UNIFEM.

Elise Barth (Dagsavisen 14/4-02) og Yvonne Dehnes (Dagsavisen 7/5-02), begge forskere på PRIO, svarte Yssen på tiltale: ja, kvinner kan krige og de er aktører på mange arenaer. Yssen var ikke uenig i dette, men mente det var viktig å rette fokuset på kvinners manglende tilstedeværelse i fredsforhandlingene. Barth og Dehnes syntes også at dette var viktig, og mente at det allikevel var uheldig at kvinners atferd under krig og konflikter underkommuniseres, når dette er et større faktum enn tidligere antatt.

De største reaksjonene kom da likestillingsombud Kristin Mile kom på banen (Dagsavisen 27/5-02). Hun mente at tida var inne for å revurdere verneplikten og viste til at kvinner blir diskriminert i forhold til denne siste mannsbastionen. Ikke bare blir kvinner diskriminert, men også menn som er pålagt denne plikten som tar et år av mannens liv. Hun spurte: "Hvordan kan det ha seg at

denne helt åpenbare forskjellsbehandlingen på grunn av kjønn, som til og med dreier seg om liv og død både for nasjonen og hver enkelt mann, ikke er gjenstand for større debatt?" Hun angriper kvinnebevegelsen som ikke har hatt likestilt verneplikt som en kampsak. Det er mulig at Mile har gått glipp av 1970-tallets diskusjoner hvor en ikke var opptatt av mekanisk likestilling men av å knytte verdier til denne debatten. Det interessante i innlegget til Mile er at hun knyttet det til Yssens innlegg om kvinners utelukkelse fra fredsskapende arbeid fordi de ikke har tvungen verneplikt. Hun mente at det er urettferdig at kvinner ikke gis mulighet for å delta "når forsvarret nå i stadig større grad dreier sin aktivitet mot fredsbevarende operasjoner i utlandet".

Guri Tambs-Lyche (Dagsavisen 10/6-02) plasserte innlegget til Mile inn i en forsvarspolitisk sammenheng og minnet om at det norske forsvaret skal tilpasse seg det nye NATO. Det innebærer et forsvar som går i retning av elitestyrker med evne til å utmerke seg også internasjonalt, dvs høyt utdan-

nete spesialister med stor effektivitet og mobilitet. Hun skrev retorisk: "Gjett hva disse soldatene er utdannet til? Neppe til fredsbevaring."

Seinere ut på høsten dropet Mile argumentet om fredsbevaring, men var fortsatt opptatt av den juridiske ulikheten og ulempene dette har for menn og kvinner. Fra tid til annen fikk hun med seg Yssens etterfølger, likestillingsdirektør Mona Larsen-Asp. Hun har tydeligvis en ganske annen tilnærming enn sin forgjenger, og var mer opptatt av mekanisk likestilling, eller likedanning, som noen av oss liker å kalle det for. Dermed var debatten gått over i for og mot verneplikt for kvinner. Verdier i et likestil-

lingsperspektiv og forsvarspolitiske eller angrepspolitiske forhold var i denne sammenheng en ikke interessant for de to likedanningskvinnene. På et åpent møte om diskusjonen om verneplikt for kvinner høsten 2002, ble det underhånden sagt at en ikke ønsket å ha med representanter fra fredsbevegelsen i panelet fordi de ikke ønsket en dreining av debatten mot forsvarspolitik.

Torild Skard svarte de to kvinnene i en kronikk i Dagsavisen (18/11-02) hvor hun tok til orde for at det ikke bare skal være mannssamfunnets verdier som skal prege samfunnet. En formell, mekanisk likestilling vil innebære at det er "de sterke som likedanner de svake i sitt

bilde". Det blir de sterke mønster og de sterke verdier som kommer til å dominere, og her er det militære et ekstremt eksempel, skrev hun. Likestilling dreier seg vel så mye om å få la de verdiene som kvinnene i stor grad har vært bærere av, det vil si de "myke" verdiene som har med omsorg og vern av liv å gjøre, må få prege samfunnet vårt, og det handler om både menns og kvinners liv. Likestilling handler altså ikke om at menn og kvinner skal bli like, men om likeverd, lik status, prestisje og ressurser. Og det dreier seg om frigjøring, for kvinnene på kvinnes eget grunnlag.

Vold mot kvinner i krig og fred

Av Patricia Kaatee, Amnesty International, Norge

En historie:

om en kvinne fra Suva Reka, Kosovo, en liten bygd i et krigsherjet europeisk land, 1999.

"Hun gråt da hun kom tilbake. Hun fortalte at hun hadde blitt voldtatt av tre eller fire soldater. Hun gråt lenge. Hun spurte oss hvorfor vi løy om det som hadde skjedd. Hun sa hun visste det samme hadde skjedd med oss". *Vold mot kvinner blir fortiet, fornektet, og overgriperne går fri. I krig som i fred.*

Vold mot kvinner i krig er et onde som sprer seg.

I alle væpnede konflikter som ble etterforsket av Amnesty i 1999 og 2000 ble det rapportert om tortur og voldtekt av kvinner. Kvinner deltar først og fremst i krig og væpnede konflikter som sivile, ikke som en del av de væpnede styrkene. Men den volden kvinner utsettes for skjer ikke tilfeldig. Den er bevisst og målrettet.

I strid med all humanitær lov og

internasjonale menneskerettigheter blir kvinner i realiteten et krigsmål for de stridende partene. Kvinnekroppen blir et symbol på samfunnet som skal bekjempes og blir derfor en del av krigens slagmark.

Vold mot kvinner i krig er et våpen for å oppnå militære mål. Dette kan være etnisk rensning, å bryte ned lokal-samfunnets motstandskraft, en belønning for soldatene eller et middel til å få informasjon. De

fleste overgrep mot kvinner i krig innebærer seksuell vold, ofte som en grusom innledning til mord.

Amnesty har dokumentert hvordan regjeringssoldater angrep landsbyen Dos Erres under borgerkrigen i Guatemala. Tre dager senere forlot de stedet etter å ha drept mer enn 350 menn, kvinner og barn. Kvinnene og jentene var blitt utsatt for massevoldtekt før de ble drept. Etterforskningen av massakren ble hindret av

gjentatte drapstrusler og terror mot slektninger av ofrene. Atten år senere har enda ingen blitt dømt, på tross av flere detaljerte øyenvitneforklaringer.

Amnesty har også dokumentert hvordan opprørstyrkene i Sierra Leone bruker seksuell vold og voldtekt systematisk. Amputering av hender og føtter har fått mye medieoppmærksomhet, men seksuell vold har vært enda mer utbredt. Nesten alle de tusener av kvinner og unge piker som er blitt bortført av opprørstyrkene er blitt voldtatt og tvunget inn i sex-slaveri.

En forutsetning for å kunne stanse disse systematiske, overlagte og omfattende brudd på kvinners grunnleggende menneskerettigheter i krig og væpnede konflikter er at det internasjonale samfunn slutter å fortie slike kjønnsbaserte overgrep, men erkjenner det som faktisk foregår.

Konsekvenser av overgrep

Kvinner vil i mange, mange år være preget av å ha vært utsatt for vold i krig eller væpnet konflikt. Mange for resten av livet. Konsekvensene av det er alvorlige, for kvinnene selv, deres familier og lokalsamfunnet.

En av grunnene til de omfattende senskadene er at kvinner som har blitt torturert ikke får nødvendig medisinsk behandling. Etterforskning fra Jugoslavia, Uganda, Kongo og Tsjetsjenia viser at de fleste ofrene ikke innrømmer å ha blitt voldtatt av frykt for å bli utstøtt av samfunnet eller ektemannen. Det sosiale stigma rundt seksuelle overgrep er med på å fortie og fornekte vold mot kvinner i krig.

Straffefrihet

Straffefrihet for vold mot kvinner er et problem under alle forhold. Under væpnede konflikter er det imidlertid spesielt vanskelig å oppnå oppreisning for overgrep.

Krigen fører med seg et ugjennomtrengelig nett av

fortielse, fornektelse, stilltiende aksept for og likegyldighet overfor misbruk av kvinner. Det er ikke uvanlig at kvinnene og deres familier blir møtt med trusler om represalier hvis overgrepene anmeldes. I noen tilfeller blir nasjonale lover som hindrer anklager om krigsforbrytelser og amnestilover gjort til en del av fredsløsningene.

Strafferettslig forfølgelse av dem som utsetter kvinner for vold i krig eller i fred, er viktig. Det plasserer skyld og ansvar hos overgriperen og bidrar til at ofrene for overgrep kan få bearbeidet sine opplevelser, får erstatning og hjelp til å få leget skadene etter overgrepene. I tillegg kan en strafferettslig forfølgelse av overgrep synliggjøre samfunnets normer og dermed bidra til å forebygge nye overgrep.

Voldens sammenheng

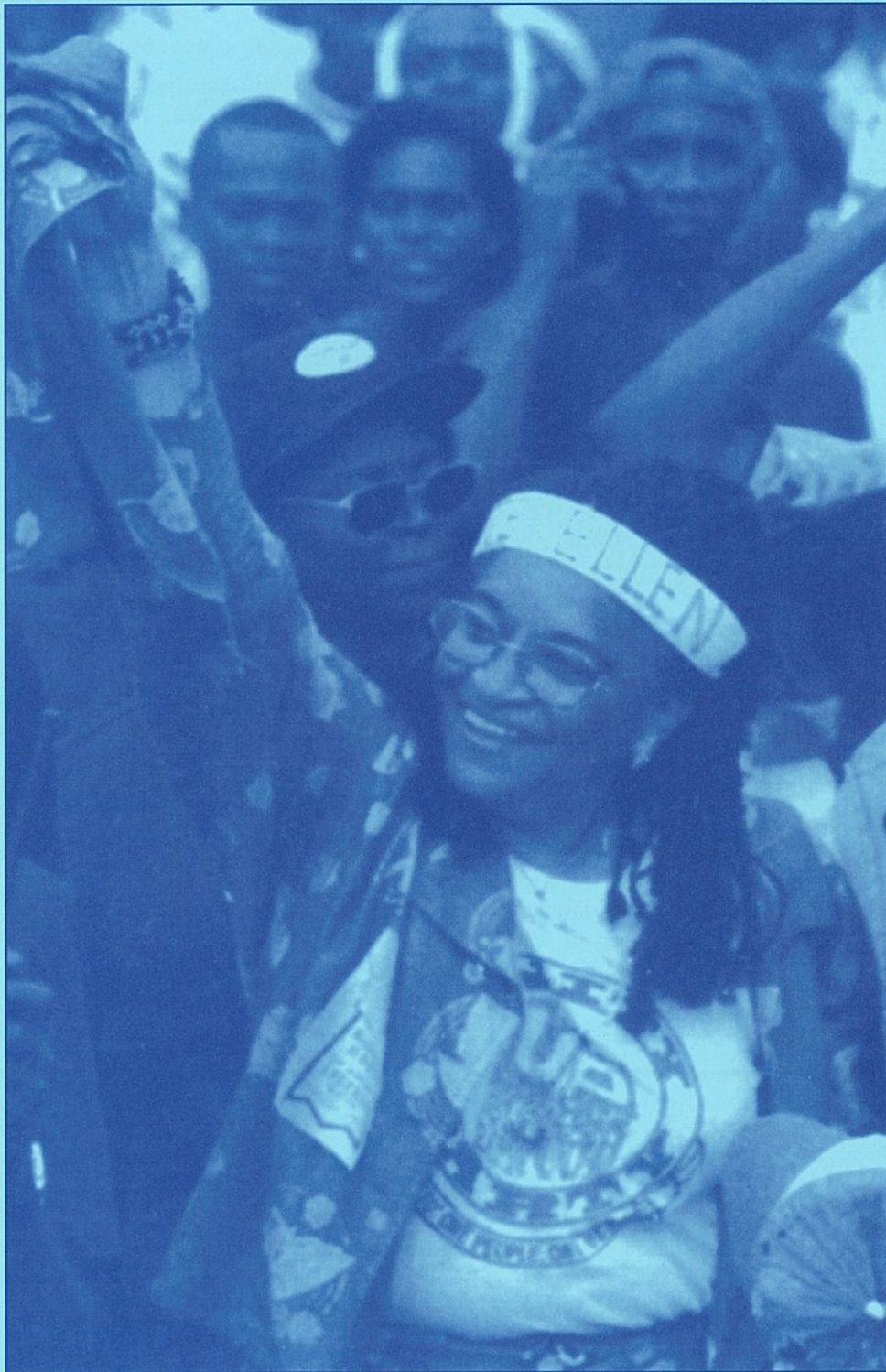
Vold mot kvinner, i krig så vel som i fred, er rotfestet i en ideologi som nekter kvinner likestilling med menn, og som legitimerer voldelige overgrep mot kvinners kropp og sjel. Vold mot kvinner under alle forhold bygger på og forsterker denne forskjellsbehandlingen mellom kvinner og menn. Maktforholdet mellom kvinner og menn blir synliggjort og befestet når kvinner blir voldtatt av seirende soldater som del av krigsbyttet, på samme måte som når kvinner i varetekt blir misbrukt, og når kvinner terroriseres hjemme av voldelige fedre eller ektefelle. Det er derfor også en sammenheng mellom kamp mot vold mot kvinner i fredstid og under krig.

Sammenheng mellom rettigheter

Sammenhengen mellom kjønn, diskriminering og brudd på sosiale, kulturelle, økonomiske, politiske og sivile rettigheter er entydig, overveldende og universell. Manglende tilgang til enkelte rettigheter vil alltid påvirke evnen til å virkeliggjøre andre rettigheter. I forlengelsen av dette perspektivet ligger det en oppfordring om å ta menneskerettighetenes gjensidige avhengighet på alvor, og til å analysere hvordan samspillet og helheten i den kjønnsbaserte diskrimineringen fører til at brudd på kvinners menneskerettigheter i krig og væpnet konflikt stadig sprer seg.

Kilde: *Broken Bodies, shattered minds. Torture and ill treatment of women. Amnesty International 2000.*

Ellen Sirlesf Johnson

Amnesty International
www.amnesty.no
IKFF
www.ikff.no

FN-sambandet
www.fn-sambandet.no
Likestillingssentret
www.likestilling.no

FOKUS
www.fokuskvinner.no
Norges Fredsråd
www.nowar.no

BOK ANMELDELSER

Kjøpt og underbetalt i et krigersk Amerika

Barbara Ehrenreich
*Kjøpt og underbetalt. Om (ikke)
å klare seg i Amerika*

Forlaget Oktober 2003

Det siste året har jeg sett to filmer av Michael Moore: *Bowling for Colombine* og *Roger and me*. Begge gjorde et dypt inntrykk. Han viser de direkte følgende av store strukturendringer for den amerikanske kvinnen og mannen. Han lar oss få møte menneskene når de kastes ut av husene sine fordi de ikke er i stand til å betale husleien, fordi de har mistet jobben på hjørnesteinsfabrikken som flytter utenlands hvor det er billigere arbeidskraft.

Barbara Ehrenreich har gått inn i disse arbeidernes situasjon for å føle på kroppen hvordan det er å leve på lavtlønnsyrker, som servitør, stuepike, vaskehjelp, pleiemedhjelper og butikkjobb. Hun finner fort ut at det er umulig. Da må en i hvert fall holde seg frisk (ingen har råd til helseforsikring) og ingen form for krise må oppstå. Hun beskriver levende og følelsesladet jakten på jobbene, nedverdige intervjuprosesser, utfylling av integritetskrenkende personlighetstester og levering av tisseprøver for å avsløre stoffmisbruk. På samme måte beskriver hun jakten etter et

sted å bo og som ikke må overstige en viss pris for at hun skal ha nok til mat.

Det er en grell verden som avdekkes. Utgangspunktet for Ehrenreichs forsøk var spørsmålet: Hvordan skulle "de drøyt fire millioner kvinnene som velferdsreformen var i ferd med å sparke ut på arbeidsmarkedet, klare seg på 6-7 dollar i timen"? Hun beskriver menneskene hun møter, både menn og kvinner, som ønsker å leve et skikkelig liv, men som må jobbe livet av seg i håp om at endene skal møtes. De møter et samfunn, et arbeidsliv og et boligmarked, som ligger langt under hva som er verdig. Boligsituasjonen er et kapittel for seg. Etter norsk standard ville mange ha blitt karakterisert som bostedsløse.

Dette skal være Amerika, frihetens land hvor alle mulighetene er åpne bare du sjøl vil og jobber hardt for å få det til. Menneskene som beskrives har ingen muligheter til å bevege seg ut av den situasjonen de er i, til tross for at de jobber mer enn det en arbeidsgiver har rett til å kreve fra sine arbeidere og må fylle på med andre jobber.

Bedriftene Ehrenreich jobber i er i stor grad kjeder, dvs arbeidsplasser som er en del av en større helhet, ofte internasjonale, hvor målet er å tjene mest mulig penger og med minst mulig omkostninger. De ansatte utgjør en stor del av

omkostningene. I oppsummeringen viser hun hvordan de overordnede strukturene fungerer, og hvordan kapitalen tyner sine undersotter. Underveis har hun nyttige fotnoter med statistikk, forskning og lover og reglementer som gir beskrivelsene hennes dybde.

Boka er lettlest, og kanskje er det fordi hun gir en varm beskrivelse av menneskene hun møter og viser et dypt engasjement og opprørthet over hvordan det umenneskelige systemet trækker på dem som er avhengig av jobben i forsøket på å overleve. Til tider sammenligner hun med sitt eget virkelige liv og hva hun og andre har trodd om fattige. Det viser seg å være mange myter, for eksempel at fattige ikke er i arbeid.

Opprørt blir også jeg som leser med tanke på dagens Amerika under Bush sin ledelse. Mens skatten reduseres for dem som har penger, er det bare det militære av offentlige utgifter som er vernet. Krigføringen i Irak har allerede oversteget alle prognosene, og vi har enda ikke sett slutten på den krigen. Hvordan har menneskene som Ehrenreich møtte det i dag? Hun traff dem før Bush kom til makten.

Og da er vi tilbake til Michael Moores filmer. Han veksler mellom makro og mikro nivå, fra folks utrygghet, elendige velferdssystemer som gjør at folk ikke har anledning til å ta seg av sine egne, til våpenindustrien og USAs militære overgrep mot andre land. Det er det samme Amerika som Barbara Ehrenreich skriver om og som hun valgte å føle mer på kroppen ved å forlate sin trygge borgerlige tilstand for en stund.

Ellen Elster

Norge ut av NATO!

Et av våre gamle trofaste medlemmer, Gunvor Sæther, skriver til oss av og til. Hun er spesielt opptatt av at vi skal gå ut av NATO, og at vi må presse på regjeringen for at vi i langt sterkere grad skal bidra til å iverksette FN's målsetting om å skape fred.

Hun leser også regelmessig Der Spiegel. Det tyske tidsskriftet har ofte gode og interessante artikler som hun oversetter til norsk. Vi har vel hatt noe av dette i fred og frihet før, men vi beklager at denne gangen var stoffet allerede litt uaktuelt, det har lett for å bli det med et tidsskrift som bare kommer ut med 4 nummer i året, og så fort som allting endrer seg i dag. Men vi gjengir her hennes opprop om Nato og krigshisserne:

Som medlem av Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, anmodes hermed organisasjonen Norges Fredsråd til, sammen med en rekke andre sammenslutninger, å delta i en felles appell, rettet mot vårt politiske lederskap: At det i langt sterkere grad bidrar til å iverksette FN's målsetning: å skape rettferd og fred for alle våre medmennesker, uansett globalt, politisk, religiøst og historisk ståsted.

At Norge i dag nevnes sammen med USA og Storbritannia som det nye terrormål samtidig som NTB informerer om grønt lys i Senatet for amerikansk produksjon av en ny generasjon atomhåndvåpen, viser klart hvilken desperat situasjon Norge som USA's lakei, befinner seg i. At vi kan sikre oss mot terrorangrep med våpen er, har vært, og vil bli en falsk påstand, primært formet av vårt militære lederskap, vår våpenindustri, og støttet av villige unge menn (kvinnelig verneplikt?) som skal trenes til å danne et våpenskjold, også uten FN-mandat, der det tjener amerikanske militære og økonomiske interesser (olje/gass).

I bare liten grad har våre media vist den menneskelige og miljømessige mishandling på en måte som kan skape en endring i norsk politikk. Det er ikke skapt en forståelse for vårt manglende ansvar for de milliarder med mennesker som omkommer i krig, av miljøskader, sult, sykdom. Vi har ikke akseptert FN's lovverk om menneskers like rett til et verdig liv.

På denne bakgrunn ber jeg følgende humanitære organisasjoner bidra med sin ekspertise til å endre Norges militaristiske politikk og i fellesskap satse på globalt å følge rettferdens og fredens vei. Første skritt: Norge ut av NATO:

Amnesty International, Folkereising mot Krig, Leger mot Atomkrig, Kornhaug Norsk Fredssenter, Kristent Fredsråd, Institutt for Fredsforskning, Greenpeace, Bellona, Norges Røde Kors, Redd Barna, Miljøpartiet De Grønne, FN Sambandet, Det Norske Flyktningsråd, Norsk Sykepleierforbund, Sivilarbeidernes Internasjonale Utvalg, Norsk Folkehjelp, Norsk Lærerlag, Norske Kvinners Nasjonalråd, Norges Husmorforbund, Norsk Solenergi Forening, Norske Studenters Kristelige forbund.

Gunvor Sæther

KRIG ER MENNESKEFI- ENDTLIG

Av Trine Merethe Kristiansen

Krig og fred er en kamp mellom onde og gode krefter, det er bare mennesket selv som kan bestemme hvilken vei det skal gå, og om det vil gi etter for utviklende tanker eller mørke, intolerante og fiendtlige tanker om medmennesker og omverdenen. Det er enkelt og lite ressurskrevende å velge veien der en vil møte minst motstand, andre veier, eller retninger, krever at en virkelig går i seg selv og tar sitt eget virkelighetsbilde opp til ny vurdering. Dette er på ingen måte behagelig. Ingen selvinnsikt er det. Hvis en har en haug med stein, kan en velge om en vil bruke steinene til å bygge en bro, sette opp en mur, eller for den saks skyld, skade en fiende. Poenget er at hver eneste en av oss mesteparten av tiden står overfor spørsmål eller situasjoner vi før eller siden må ta stilling til. Verdensfred er ikke en realitet i overskuelig fremtid, og tjener heller ikke våpenprodusentenes sak. Våpnene blir stadig flere, stadig mer destruerende og stadig mer kostbare. De etterlater seg lemlestedde kropper, ødelagte byer og, ikke minst, traumer hos ofrene. Våpen er og blir et instrument for enten å skremme eller skade en fiende, dvs. andre mennesker. Vi kan fremdeles velge om vi vil ha krigens brutale virkelighet slengt midt i ansiktet. Verre er det å tenke på Norges salg av forsvarsmateriell til suspekte stater som USA, Israel og Tyrkia. Jo, vi er allierte med disse landene, men nei, salg av forsvarsmateriell er dessverre ingen garanti for at disse ikke vil bli brukt til å påføre andre mennesker lidelse og død.

"Den som først griper til vold, viser at han ikke har flere argumenter".

Kinesisk ordspråk

————— IKFF —————
Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet
Grunnlagt i Haag 1915

Postboks 8810 Youngstorget
N -0028 Oslo
Besøksadresse:
Storgaten 11 - 5 etg., 0155 Oslo
Konto nr. 0531.5027057
e-post: ikff@ikff.no

Tlf. 23 01 03 40/00 fax 23 01 03 01
Telefontid: Mandag, tirsdag, onsdag og
torsdag kl. 10 -13
Kontoransvarlig: Sidsel Andersen og
Mari Holmboe Ruge

Landsleder: Edel Havin Beukes
Adresse: IKFF-kontoret
Representant i det internasjonale
hovedstyret: Ellen Baalsrud
Adresse: IKFF-kontoret

IKFF - avdelinger - grupper - kontakter

Bergen: Zoia Grannes
Øvre Kalfarlien 4
5018 Bergen
Tlf. 55 31 27 20 (privat)
55 13 40 00 jobb)

Fredrikstad: Odrun Buer
Ridehusgt. 5 A
1606 Fredrikstad
Tlf. 69 31 17 33

Grimstad: Lise Natland
Bioddgt. 3
4878 Grimstad

Hamar / Hedmark: Grethe Nielsen
Bueveien 7, 2312 Ottestad
Tlf. 62 57 62 29
Anna Sveberg Eggen
Orion 39
2315 Hamar
Tlf. 62 52 55 77

Nordland: Eva Braseth
Reinslettveien 41
8009 Bodø
Tlf. 75 58 13 19

OSLO OG OMEGN
Helga Syrrist
Tåsenveien 77
0873 Oslo
Tlf. 22 23 15 22
Turid Steen
Løkkeveien 9
0253 Oslo
Tlf. 22 44 22 34

Romerike:
Gry Havin Kongsrud
Kjærmo gartneri
1929 Auli

Røros: Åse Berg
7372 Glåmos
Tlf. 72 41 46 31

Sandnes: Berit Oldeide
Christiesgt 20
4307 Sandnes
Tlf. 51 66 31 67

Stavanger: Kari Foldøy
Rektor Berntsensgt. 12 B
4022 Stavanger
Tlf. 51 55 33 83
Hanne Kjersti Knutsen
Blåfjellveien 1
4019 Stavanger
Tlf. 51 54 32 02

Troms:
Hermien Stoop Prestbakmo
Trollbakken 6
9321 Moen
Tlf. 77 83 13 24

Vestfold: Bjørg Berg
Mårveien 7
3124 Tønsberg
Tlf. 33 32 64 35

International Peace Update Adr. WILPF, 1 rue de Varembe 1211 Geneva Switzerland Pris kr. 130,-pr år

- Bestillingskupong -
Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF)
Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo

Jeg vil bli medlem Abonnent på *fred og frihet*
Normalkontingent kr. 250.- inkl. bladet
Abonnement på *fred og frihet* kr. 180.-

Redusert kontingent kr. 175.- inkl. bladet
Konto nr. 0531.50.27057

Navn.....

Adresse.....

B -post
Blad i postabonnement

Returadresse:
IKFF
Postboks 8810 Youngstorget
0028 Oslo

Poesi og Politikk

Dikt skal brukes som verktøy og våpen?
Gjerne! Men allting er ikke av stål.
Unn poesien å holde seg åpen.
Menneskets frihet er diktningens mål

Otto Gelsted

